

ÉNEKEK ÉNEKE

**KÁROLI GÁSPÁR
A DÖBRENTEI-KÓDEX NÉVTELENJE
HELTAI GÁSPÁR
BOGÁTI FAZAKAS MIKLÓS
FORDÍTÁSÁBAN**

SAJTÓ ALÁ RENDEZTE
ÉS AZ UTÓSZÓT ÍRTA KOMORÓCZY GÉZA
[BOGÁTI FAZAKAS MIKLÓS SZÖVEGÉT
SZABÓ GÉZA RENDEZTE SAJTÓ ALÁ]

TARTALOM

Énekek éneke

(Károli Gáspár fordítása)

Salamon íneklése

(A Döbrentei-kódexből)

(Szórványfordítások a 16. századi kódexekben)

Salamonnak legfelyebb való éneke

(Heltai Gáspár fordítása)

Énekek éneke

(Bogáti Fazakas Miklós fordítása)

Utószó

(Írta Komoróczy Géza)

ÉNEKEK ÉNEKE

ÉNEKEKNEK ÉNEKE,

MELLYET DEÁKÓL
CANTICUM CANTICORUMNAK
NEVEZNEK

FORDÍTOTTA
KÁROLI GÁSPÁR

[1590]

- I,1. Énekeknek éneke, mely Sálomontól szerzettetett.*
- 2. Csókoljon meg engemet az ő szájának csókjaival,
mert jók az te szerelmeid, jobbak az bornál.*
- 3. Az te drága kenetid jók illatozásra,
az te neved elterjedett, mint az drága kenet,
azért szeretnek tégedet az leányzók.*
- 4. Vonj engemet, és te utánnad futunk:
mikor béviszen engemet az király az ő ágyas házába,
örvendezünk és vígadunk te benned,
előszámlállyuk az te szerelmidet,
mellyek jobbak az bornál,
igasságot beszélnek azkik tégedet szeretnek.*
- 5. Fekete vagyok, de szép vagyok azért,
Jerusálemnek leányai,
hasonlatos vagyok az sátorban lakozó kedarenusokhoz,
de az Sálomon sátorában lakozókhoz is hasonlatos vagyok.*
- 6. Ne nézzétek, hogy én fekete színű vagyok,
hogy az nap sütitött engemet,
hogy az én annyámnak fiai én ellenem megharagudván,
idegen szőlőknek őrizőjévé töttek engemet,
hogy az én magam szőlejét nem őriztem.*
- 7. Mondd meg énnékem te kit az én lelkem szeret,
holott legelteted és nyugotod (az te juhaidat) délbe?
mert miért vonnám fel sátoromat az te társaidnak juhainál?*
- 8. Mivelhogy nem tudod, ó asszonyi állatok között legszép:
Jőj ki, ne kövesd annak az nyájnak nyomdokát,
és őrizzed az te kecskéidet az pásztoroknak sátorok környűl.*
- 9. Az Pharaó szekerében lovakhoz hasonlítlak tégedet,
szerelmes mátkám.*
- 10. Szépek az te orcaid, úgy mint drága köveknek rendivel,
és az te nyakad (ékes) arany láncokkal.*
- 11. Arany ékességet csinálnak tenéked,
ezüsből csinált gyöngyökkel.*
- 12. Mikor az király én mellettem ül,
nardusnak jó illattya származik őtőle.*
- 13. Olyan az én mátkám énnékem,
mint egy kötés mijrrha az én kebeleim között.*
- 14. Mint az Engedi szőlejében az cyprus,
olyan énnékem az én mátkám.*
- 15. Imé szép vagy én mátkám, felötte igen szép vagy,
az te semeid olyanok, mint az galambnak szemei.*
- 16. Imé te is szép vagy én szerelmesem, gyönyörűséges vagy,
az mi nyoszolyánk zöldellő.*
- 17. Az mi házainknak gerendái cedrus fából valók,
és az mi mulató helyeink cyprusból.*

- II,1. Én Saronnak rózsája vagyok, és gyöngy virág.*
- 2. Mint az lilium az tövissek között,
olyan az én jegyesem az leányok között.*
- 3. Mint az almafa az erdőnek fáinak között,
olyan az én szerelmesem az ifjak között:
az ő árnyékában felette igen kívánok ülni,
mert az ő gyümölcse gyönyörűsége az én ényémnek.*
- 4. Béviszen engemet az lakodalomnak helyére,
és zászló helyett vagy onán az énhozzám való szerelme.*
- 5. Erősítsétek engemet borral,
és (az jó illatú) almakkal tápláljátok,
mert beteg vagyok az szerelem miatt.*
- 6. Az ő bal keze az én fejem alatt vagy,
és az ő jobb kezével megölelt engemet.*
- 7. Kénszerítelek titeket Jerusálemnek leányi
az vad kecskékre és az mezőnek szarvasira,
fel ne költsétek és fel ne serkentsétek az én szerelmemet,
az míglen akarja.*
- 8. Az én szerelmesemnek szavát hallom,
ímé ő imhol jó sietvén imez hegyeken,
vigadozván imez halmokon.*
- 9. Hasonlatos az én szerelmesem az őzhez,
vagy az szarvasoknak fiához,
ímé ő áll az, mi falonkon túl,
néz az ablakról,
és mutogatja magát az rostélyról.*
- 10. És szólván az én barátom énnékem, monda:
kelj fel én jegyesem, én szépem, és jöszte.*
- 11. Mert imé az tél elmúlt,
az eső elmúlt és elment.*
- 12. Szép virágok láttatnak az földön,
az éneklésnek ideje eljött,
és az gerlicének szava hallattatik az mi földünkön.*
- 13. Az figefa megérlelte az ő első gyümölcset,
és az virágzó szőlők jó illatot adnak.
Kelj fel én szerelmesem, én szépem, és jőj hozzám.*
- 14. Én galambom, ki lakozol imez kősziklának hasadékiban,
és az magas kőszálnak hajlokában,
mutasd meg nékem az te orcádat,
hadd halljam az te szódat:
mert az te szód gyönyörűsége,
és az te tekinteted ékes.*
- 15. Fogjátok meg mi nekünk az rókákat, az róka fiakat,
kik az szőlőt elpusztítják,
mert az mi széleink virágában vadnak.*
- 16. Az én szerelmesem enyim, én is övé vagyok,
ki az liliumok között legeltetik.*

17. Miglen megjelenik amaz nap, és ez árnyékok elmúlnak,
térj meg, és hasonló légy én szerelmesem az őzhöz
vagy az szarvasoknak fiához,
kik lakoznak az Béthernek hegyén.

III,1. Az én ágyas házamban éjjel
keresvén azt az kit szeret az én lelkem,
keresvén őtet, mikor meg nem találtam vólna, mondék:

2. Immár felkelek és eljáró az várost,
az szorossakon és az utcákon
keresém azt az kit szeret az én lelkem;
de keresvén őtet nem találám meg őtet.

3. Megtalálván engemet az város őrizők,
kik az várost kerülük vala,
mondék nékiek:

Látátok-é azt, az kit az én lelkem szeret?

4. Alig mentem vala el azoktól,
mikor megtalálám azt az kit az én lelkem szeret.
Megragadám őtet, hogy el ne bocsátanám,
mígnem bévinném őtet az én anyámnak házába,
és az én szülémnek ágyasházába.

5. Kénszerítelek titeket, Jerusálemnek leányi
az vad kecskékre és az menőknek szarvasaira,
fel ne költsétek és fel ne serkentsétek az én szerelmemet,
valamíg ő akarja.

6. Kicsoda amaz az ki feljő az pusztából,
mint az myrrhának, temjénynek
és az patikárius jó illatú porának füstinek oszlopa?

7. Imé ez az Sálomonnak ágya,
mellynek környűle vadnak az Izraelnek erőssei közzül
hatvan erős férfiak.

8. Mindnyájan fegyverfogók, az hadakozásban bölcsek,
kinek kinek az ő oldalán fegyvere,
az étcakának félelme ellen.

9. Az háló ágy környűl, mellyet csinált magának Sálomon király
az Libanus hegynek fáiból,

10. mellynek oszlopait ezüstből csinálta,
az ágyát aranyból, leplét bársonyból,
melynek belső része úgymint megpádimentomoztatott szeretettel,
az Jerusálemnek leányitól (megékesített).

11. Jőjjetek ki, és nézzétek, Sionnak leányi,
az Sálomon királyt,
az koronában mellyet szerzett őnéki az ő anyja
az ő mátkájának eljegyzésének napjára,
és az ő szivének vígaságának napjára.

IV,1. Imé szép vagy, szerelmes jegyesem, imé szép vagy,
az te szemeid olyanok, mint az galambok szemei
az te hajadon kívül.

*Az te hajad hasonlatos az kecskének gyapjához,
mellyeket megnyírtének az Gilead hegyen.*

*2. Az te fogaid hasonlatosok
az szépen megnyírt juhoknak seregéhez,
mellyek az feredőből feljönnek,
mellyek mind kettősöket ellenek,
és nincsen egy is azok között meddő;*

*3. mint az veres cérna, az te ajakaid olyanok,
és az te beszéded ékes;
mint az pomagranátnak darabja,
ollyan az te két vakszemed
az te hajadnak fonatékja között.*

*4. Hasonló az Dávidnak tornyához az te nyakad,
melly építettett fegyveres háznak,
melyben ezer paizsok függesztettek fel,
az erős vitézeknek paizsai.*

*5. Az te két mellyed hasonló az vad kecskének kettős fiához,
mellyek az liliumok között észnek.*

*6. Míg eljő amaz nap, és elmúlnak az árnyékok,
elmégyek az marhának hegyére,
és az temjénynek halmára.*

*7. Mindenestől szép vagy te én mátkám,
és semmi széplő nincsen tebenned.*

*8. Énvelem az Libanusról, ó én jegyesem,
énvelem az Libanusról eljőj;
és nézz az Amannak hegyéről,
az Senirnek és az Hermonnak tetejéről,
az oroszlánoknak barlangjuktól,
az párdusoknak hegyéről.*

*9. Megsebesítetted az én szívemet,
én húgom, szerelmes jegyesem,
megsebesítéd az én szívemet
az te szemeidnek egy tekintésével
és az te nyakadon való egy arany láncval.*

*10. Melly igen szépek az te szerelmeid,
húgom, én jegyesem,
melly igen jók az te szerelmid, jobbak az bornál,
és az te kenetednek illattya drágább minden fűszerszámoknál.*

*11. Szín méz csepeg az te ajakidról, ó én jegyesem,
méz és tej vagy az te nyelved alatt,
és az te ruháidnak illattya mint az Libanusnak illattya.*

*12. Ollyan vagy mint az bérekesztetett kert,
én húgom szerelmes jegyesem,
mint az befoglaltatott forrás, és bépecseltetett kútforrás.*

*13. Az te csemetéid pomagranátnak csemetéi,
úgy mint álmáskertnek (csemetéi) édes gyümölcsökkel egybe,
cyprusok nardusokkal egybe.*

14. Nardus és sáfrány, jó illatú nád és fahéj,

*mindenféle tejnéntermő fákkal,
mirrha és aloes, minden drága fűszerszámokkal.*

*15. Ó, kerteknek forrása, élő vizeknek kútfeje,
mellyek folynak az Libanusról.*

*16. Serkenj fel északi szél, és jőj el déli szél,
fújj az én kertemre,
hogy follyanak annak drága illatú szerszámi;
jöjjön el az én szerelmes barátom az ő kertébe,
és egye annak gyönyörűséges gyümölcsét.*

*V,1. Bemévnén az én kértembe én húgom, én jegyesem,
leszedem az én myrrhámát
az én drága fűszerszámimmal egybe,
ésszem az én lépes mézemet az én mézemmél,
iszom az én boromat az én tejemmel;
egyetek, barátim; igyatok,
és részegejtek meg szerelmesim.*

*2. Én elaluttam vala, jóllehet lelkemben vigyázok vala,
és imé az én szerelmesemnek szava, ki zörget vala:*

*Nyisd meg nékem szerelmes húgom,
én jegyesem és galambam, én tökéletesem,
mert az én fejem megrakodott harmattal,
és az én hajam az étcakának harmattyával.*

*3. Felelék én: Levettem ruhámat,
hogy-hogy öltözhetném fel?
megmostam az én lábaimot,
mimódon keverném azokat az porba?*

*4. Az én szerelmesem az ő kezét bénnyújtá az ajtónak hasadéján,
és az én belső részeim megindulának énbennem.*

*5. Felkelék azért, hogy az én szerelmesemnek megnyitnám,
és az én kezeimről myrrha csepeg vala,
és az én újjaimról választott drága myrrha,
melly az ajtónak zárját elfolyta vala.*

*6. Megnyitám én (az ajtót) az én szerelmesemnek,
de az én szerelmesem elmévnén, elvonta vala magát,
az én lelkem megindult vala
az ő véle való beszédem miatt;
keresém őtet, és nem találám meg őtet,
kiáltám őtet, de nem felele nékem.*

*7. Megtalálának engemet az őrizők, kik az várost kerülik,
megverének engemet, megsebesítének engemet;
elvövék az én fédelemet éntülem az kőfalnak őrizői.*

*8. Kénszerítelek titeket Jerusálemnek leányai,
ha megtaláljátok az én szerelmesemet,
mit mondotok néki?*

Ezt: hogy én az szerelemnek miatta beteg vagyok.

*9. Micsoda vagy az te szerelmesedben
egyéb szerelmeseknek felötte,
ó asszonyi állatoknak szépe?*

*Micsoda vagy az te szerelmesedben
egyéb szerelmeseknek felőtte,*

hogy minket ilyen igen kényszerítesz?

*10. Az én szerelmesem fejér és piros,
tízezernél is szépb.*

11. Az ő feje

*mint az választott drága megtisztított arany;
fodor haja és fekete mint az hollónak.*

12. Az ő szemei

*mint az vízfolyás mellett való galamboknak szemei,
mellyek téjben mosattattak meg,
mintha befoglalták volna.*

13. Az ő orcái

*hasonlatosok az drága füveknek táblájához,
az felnevekedett szép palántokhoz,
az ő ajakjai az liliumhoz (hasonlók),
mellyekről drága olaj foly.*

14. Az ő kezeiben vadnak arany gyűrők,

*mellyekbe foglaltattak hiacinthus színő drága kövek;
az ő hasa*

olyan mint az zafirussal megrakott elefánt tetemnek fejérsége.

15. Az ő szárai

*olyanok mint az arany fundamentomon álló
márványkőből csinált oszlopok;
az ő tekinteti*

*mint az Libanusnak magassága,
tettetés mint az cedrusfa.*

16. Az ő énye édességes,

mindenestől fogva kívánatos.

*Ez az én szerelmesem, és ez az én barátom,
ó Jerusálemnek leányai.*

VI,1. Hová ment az te szerelmesed,

ó, asszonyi állatoknak szépe?

hová fordult az te szerelmesed,

hogy keressük őtet te veled együtt?

2. Az én szerelmesem elment az ő kertébe,

az drága füveknek táblai közé,

hogy lakozzék az kertekben,

és liliomokat szedjen.

3. Én az én szerelmesemé vagyok, és az én szerelmesem enyim,

az ki az liliomok között lakozik.

4. Szép vagy, én mátkám, mint az Thirsa (város),

ékes vagy mint az Jerusálem,

röttenetes vagy mint az zászlós táborok.

5. Nézz énreám az te szemekkel ellenembe,

hogy azok engemet megvidámítsanak:

az te hajad olyan mint az kecskék seregének gyapja,

mellyek az Gileadról néznek alá.

6. *Az te fogaid hasonlatosok az juhok nyájához,
mellyek feljönnek az vízből,
mellyek kettősöket ellenek,
és meddő azok között nincsen.*
7. *Mint az pomagranátnak darabja az te két vakszemed
az te béfont hajaid között.*
8. *Ha hatvan királyné asszony volna is,
és nyolcvan ágyas,
és sok számtalan leányzók is:*
9. *az én egyetlen egy galambomat, az én szépemet,
ki az ő anyjának egyetlen eggye,
és az ő anyjának szerelmese,
mihelt az leányok meglátják,
bódognak mondják őtet az királyné asszonyok,
és ágyasok dicsérik őtet, (mondván):*
10. *Kicsoda amaz, az ki úgy láttatik mint egy hajnal,
szép mint az hóld,
tisztá mint az nap,
rettenetes mint az sok zászlós tábor?*
11. *Az megtisztított kertekbe mentem vala,
hogy az völgynek szép zöldellő füveit látnám,
és megnézném ha virágoznék az szőlő,
és ha az pomagranát fák termenének.*
12. *Nem néztem vala még mind azokat meg,
az én elmém ültete engemet
az én engedelmes népemnek szekerébe.*
- VII,1. Térj meg, térj meg, ó Sulamithból való.
Térj meg, térj meg, hogy nézzünk tégedet.
Mit néztek az Sulamithban?
úgy mint tábori seregnek rendit.*
2. *Ó melly szépek az te lábaid ez sarukban,
ó te fejedelemnek leánya!
Az te tomporodnak kerületi olyanok,
mint az mesterember kezétől csináltatott kősöntyők.*
3. *Az te köldököd mint az szép kerekdéd csésze,
melly soha nem szűkölködik nedvesség nélkül;
az te házad
mint az liliomokkal megkerített gabona asztag.*
4. *Az te két mellyed olyan,
mint az vadkecskének kettős fiai.*
5. *Az te nyakad olyan,
mint az elefánt tetemből csinált torony,
az te szemeid
mint az Esbonbéli halas tók, az sok népű kapunál,
az te orrod hasonlatos az Libanus tornyához,
melly néz Damaskum felé.*
6. *Az mi az te fejedre tétetett, hasonló az Karmelushoz,
és az te hajadnak fonatékja olyan,
mint az szederjes bársony:*

akármely király is megköttetnék az ő járásiban.

*7. Melly igen szép vagy és mely ékes,
ó én gyönyörűséges szerelmem!*

*8. Az te magasságod hasonlatos az pálmafához,
és az te mellyeid az szőlő gerezdekhöz.*

*9. Azt mondám: Felhágok az pálmafára,
megfogom az ő ágait,
és lesznek az te mellyeid mint az szőlőnek gerezdei,
és az te orrodnak illattya mint az álmának.*

*10. És az te ényed mint az jó illatú bor,
melly gyönyörűségesen és egyenesen mozog,
melynek miatta az aluvóknak ajakok is szólnak.*

*11. Én az én szerelmesemé vagyok,
és engemet kíván ő.*

*12. No, én szerelmesem, menjünk ki az mezőre,
mulassunk az falukban.*

*13. Felkelvén menjünk az szőlőkbe,
lássuk meg, ha virágoszik az szőlő,
és ha kimutatta magát az szőlőszem,
ha megvirágzottak az pomagranátok:
ott közlöm az én szerelmimet veled.*

*14. Az mandragorák virágosznak,
és az mi ajtónk előtt vadnak minden drágalátos gyümölcsök,
ó és új gyümölcsök,
mellyeket, én szerelmesem, tenéked megtartottam.*

*VIII.1. Vajha lennél nékem én attyámfia,
hogy szopnád az én anyámnak téjjét;
hogy tégedet kívöl találván, megcsókolnálak,
én is nem utáltatnám meg.*

*2. Elvinnélek és bévinnélek tégedet az én anyámnak házába,
ki engemet tanít:
adnék néked drága fűvel megcsinált bort,
és pomagranátnak levét.*

*3. Az ő bal keze lészen az én fejem alatt,
és jobb kezével megölel engemet.*

*4. Kénszerítlek titeket Jerusálemnek leányi,
mondjátok meg, miért költenétek
és miért serkentenétek fel az én szerelmesemet,
mígnem ő akarja?*

*5. Kicsoda ez, az ki feljő az pusztából,
ki az ő szerelmeséhez támaszkodott?
Az álmafa alatt költöttelek fel tégedet,
ott fogadott téged a te anyád,
ott fogadott az ki tégedet szült.*

*6. Tégy engemet mint egy pecsétet az te szívedre,
és mint egy bélyeget az te karadon,
mert erős az szeretet mint az halál,*

*kemény mint az koporsó az buzgó szerelem,
annak szénei tüzesek, és mint az sebes láng.*

*7. Sok vizek el nem olthatnák ez szeretetet,
az folyóvizek is nem buríthatnák azt el:
ha az ember minden házabéli marháját adná is ez szeretetért,
mégis megvetnék azt.*

*8. Kicsiny húgonk vagyon minékünk,
kinek nincsen még mellye,
mit cselekedjünk az mi húgonk felől
az napon, mellyen arról szót téznek?*

*9. Mikor kőfalt kellett építenünk,
építsünk azon ezüstből palotát:
ha pedig ajtót csinálunk,
csinállyuk azt cedrus deszkákból.*

*10. Mikor én olyan lések mint az kőfal,
és az mellyeim mint az tornyok,
akkor ő előtte békességet nyerek.*

*11. Szőleje volt az Sálomonnak kövér helyen,
adja az ő szőlejét a pásztoroknak,
ki-ki azok közül annak gyümölcseiért hoz
ezer ezüst siklust.*

*12. Az én szőlőmre, melly énreám néz, nékem gondom léssen,
a ezer siklusok Sálomon tieid legyenek,
az kétszáz siklusok annak gyümölcsének őrizőie.*

*13. Ó te, ki lakozol az kertekben,
az te társaidnak kik az te szódra figyelmeznak,
hirdess engemet.*

*14. Jőj hozzám, én szerelmesem,
és légy hasonlatos az vad kecskéhez,
vagy az szarvasnak fiához, az drága füveknek hegyein.*

Vége az Éneknek éneke könyvének.

SALAMON ÍNEKLÉSE,

ISTEN ANYASZENTEGYHÁZZAL
EGYEMBE,
CANTICA CANTICORUM
A DÖBRENTAI-KÓDEXBŐL
[1508 ELŐTT]

I. Ő szájának ápolásával engem megcsókoljon, mert te igen jó kenetekkel turgyagozó emlőid bornál jobbak. Kiötlött olaj te neved, azért leányok téged igen szeretének. Húzz utánnad engemet, te kenetednek illatán futosonk. Király engem bevűn ű pincéjébe: örvendők és vigadonk te benned, te emlőidet emlejtven. Igazak bor előtt szeretnek tégedet. Ó Jerusálem leányi, fekete vagyok, de természetes: miként Cedárnak hajloki, miként Salamonnak gereznái. Ne gondoljátok, hogy én meghirvattam, mert nap engem megképtelenejtett, és anyámnak fiai vívának én ellenem. Engem szőlők őrizővé tőnek, én szőlőmöt nem őriztem. Én lelkem kit szeret, mutasd meg, hul délbe őriz, hol nyugoszol, hogy ne kezdjek búdosnom te társidnak csardái után. Ó te ki asszony nép között szép vagy, ha nem tudod, magad kelj ki és menj el az csordáknak nyomába és te ürüidet őrizjed az pásztoroknak hajlokinál. Farahó szekeriben való igetésemhez hasonlalak téged, én barátom. Szépek te túgyid, mint gerlicének. Te nyakad miként nyagkba vető készség. Aranyas egérlőket gyártonk neked, ezüsttel hegyeztetek vagy szereztetek. Mi időn király ű nyugalmában volna, én nardosom ű illattyát adá. Mirrából kötött kéve én szeretöm én nékem, én emlőim között nyugoszék. Cipriai szőlőfü én szeretöm én nékem Endegadnak szőlőibe. Én barátom, te szép vagy! Ime te szép, te szemeid galambszemek. Én szeretöm, te szép vagy és ékes. Virágos mi kis ágyonk. Mi házonknak héjazattya cédros fából, tornácink cipressos fából.

II. Én mezői virág vagyok, és völgyeknek lilioma. Miként liliom tövis között: úgyan én barátom leányok között. Miként málos fa erdői fák között: úgyan én szeretöm fiak között; kit én kívánok vala, annak árnyékán ülök és ű gyümölcse édes én torkomnak. Király engem bor pincébe vűn, én bennem szerelmet szerze. Virágokkal ékeséhetek engemet, málos fákkal szóróhatok meg engem, mert szeretet mia ellankadék. Ű balja én fejem alatt, és ű jogja engem megölel. Ó Jerusálemnek leányi, esketlek titeket mezőknek kecskéire és szarvasira, én szeretömöt fel ne serkencsétek, fel se ébreszjétek, mígnem ű akarja. Én szeretömnek szava: Ime, ez hegy közbe szökdösve jött, dombokat által szökött. Én szeretöm kecskéhez hasonlott, és gím borjóhoz! Ime ű mi falonk alatt áll, ablakon néz és rostélyokon kakucsol. Ime én szeretöm szöl én nékem: Kelj fel én barátom, én galambam, én jó természetem, siess és jőj! Mert immár tél elmúlt, hideg eltávozott és elment. Mi földönkbe virágok jelentek, irtásnak ideje bejött. Mi földönkbe gerlice szó hallatott, fige fák bomboztak, virágos szőlők illattyokat atták. Kelj fel én barátom, én szépem, én galambam, és jőj el erős kű lyiakba, kű rakásnak vermébe! Mutasd meg te orcádot én nekem, te szód hangosollyon én fülemben, mert édes te szód, és ékes te orcád. Fogjátok meg (nekönk) magatoknak az kis ravaszokat, kik szölyöt pusztejtonak. Mert mi szölyönk megvirágozott. Én én szeretömnek, és ű én nékem, ki liliom között il. Míg nap támad és árnyékok elhajolnak, én szeretöm térj meg, légy olyan, ment kecske, avagy Bethel hegyebéli gím borjók.

III. Én ágyacskámban éjt-által keresem, kit én lelkem szeret; keresem ütet és meg nem lelem. És felkelek, és környöl járom az várost, szegeleteken és uccákon, megkeresem kit én lelkem szeret. Keresem ütet és meg nem lelem. Az virrasztók, kik az várost őrizik vala, meglelének engem. Nemde láttátok-e kit én lelkem szeret? Kevesse, hogy elmúltam volna: meglelém ütet, kit én lelkem szeret, megtartám ütet és el sem bocsátom. Mígnem ütet anyám házába viszem, és én szőlőmnek röjrkébe. Ó Jerusálemnek leányi, esketlek titeket mezőknek kecskéire és szarvasira, fel ne serkencsétek, fel se ébreszjétek szeretömöt, míg nem ű akarja. Ki ez, ki az pusztából felhág, miként füstnek vesszeje, mirrának és temjénnek illattyából és minden patikabéli pornak? Ime Salamonnak ágyacskáját Jerusálemnek igen erőssiből hatvan erőss állja környöl. Mindenik tört tart és igen tudósok viadalra. Kinek mind ű töre ünön farán éji félelmért. Salamon király ágyacskáját gyártá magának Libán hegyének fájából, ű lábait ezüstből gyártá, feje allyát aranyast, felhágóját bíborost, közepit szerelmel megvette Jerusálemnek leányiért. Sion leányi, menetek ki, és lássátok Salamon királyt az koronában, kivel koronázta ütet ű anyja ű menyegzőjének napján és ű szíve vigasságának napján.

IV. Mely szép vagy én barátom, mely szép vagy! Te szemeid galambaké, attól megválva, mi belől enyészik. Te fürtid mint Galad hegyéről hágó kecskéké. Te fagaid miként nyirett csordák, kik mosodóból hágnak, és mindenik két ellővel, és közöttök nincsen meddő. Te ajakid miként erősből gyártott fűkötő, és édes te kedves beszéded. Te nyakad miként Dávid toronya, kirakított viadal-helyekkel, belőle ezer pajzs csügg, erőseknek minden fegyveri. Te két emlőid miként két gímborjó egy hastól, kiket őriznek liliomba, mígnem nap támad és árnyékok elhajollyanak. Miként panyika alma szemek, te tügyid attól megválva, mi belől enyészik. Mennyek el mirrának hegyére és temjénnek dombjára és szóljak én jegyesemnek: Én barátom, tellyességgel szép vagy, te benned szeplő nincsen. Jőj Libanról, jőj én jegyesem, jőj Libanból, jőj Amana fejéből, koronáztatol Sanir és Hermon tetejéből, oroszlányoknak fészkekből és párdicsoknak hegyekből. Én húgom, én jegyesem, megsebesejtéd én szívemet, megsebesejtéd én szívemet egyik szemedbe, és nyakadnak egyik hajába. Én húgom, én jegyesem, mely szépek te emlőid, te csecsid bornál szépbek, és te kenetednek illati minden írek előtt. Jegyesem, te ajakid csepegő méz-szín, nyelved alatt méz és tej vagyon, és öltözetednek illattya miként tömjény illat. Én húgom, én jegyesem berekesztett kert, berekesztett kert beszegezett kútfű. Te kifolyásid panyika almának paradicsoma, almafának gyümölcsével, cipros nárdosval, nárdos és sáfrány, fisztulat és cinnamomost, Libannak minden fáival, mirra aloessel, minden élő kenetekkel. Kerteknek kúta, eleven vizeknek folyása, kik Liban hegyéből nagy sebbel folynak. Kelj fel, felszél, és jőj alszél, fúdd meg én kertemet, és folynak ű drága illati.

V. Én szeretőm jőjön ünön kertébe és egye ű almáinak gyömölcsét. Én húgom, én jegyesem, jőj én kertembe, én mirrámot megarattam mind én aromáimval. Méz-szint én mézemvel ööm, én boromot én tejemvel iom. Én barátim egyetek és igyatok, és részegöljetek meg. Én aloszok, és én szívem vigyáz. Én csergető szeretőmnek szava ez: Húgom, nyissad meg én nékem, én barátom én galambam én szeplőtelenem, mert én fejem teljes harmattal, és én fürtim éji csepegéssel. Szoknyámot levettem, hogy vegyem megen reám? Én lábaim megmostam, hogy fertőztessem meg űket? Én szeretőm réssen kezét nyojtá, és én hasam ű illetétől megrettene. Felkelek, hogy megnyitnám én szeretőmnek, én kezem mirrát hullata, és én ujjaim tellyesek választott mirrákkal. Ajtómnak küszöbét megnyitám én szeretőmnek. Tahát ű lehajlott és elment vala. Én lelkem ellankada, hogy szóla: Keresém és űtet meg nem lelém, kajáltám és nem felele én nékem. Város őrizők, kik az várost őrizik vala, engem meglelének, veréneke engem, sebesejténeke engem, megvevék palástomat az kűfal őrizők. Ó Jerusálemnek leányi, rátok eskeszem, ha meglelenditek szeretőmet, hirdessétek meg ű neki, hogy szerelm miá lankadtam. Szeretők közzöl mi nemő az te szeretőd? mert mi ránk így esköl. Én szeretőm fejér, piros, ezer közzöl választott, ű feje igen jó arany, ű fürti miként pálma széles leveli, feketéjek miként holló. Ű szemei miként galambaknak víz csergetegeken, kik tejbe ferődtek (mosódtak) és tellyes folyó vizeknél laknak. Ű hasa ebur kepő (régielefánt tetem), ű tügyi miként patikáros gyártott kedves illató kenetek. Ű ajaki élő mirrát csepegetnek. Ű kezei völgyesek. Tellyesek jácintossal ű fülei. Ű hasa ebur kepő, zafir kövekkel válogatott. Ű szárai márvány kű lábak, kik állonak arany ékeken. Ű szine miként Libán hegye, választott miként cédrok. Ű torka édességes és kívánatos tellességgel. Ilyetén én szeretőm, és ű én barátom, ó Jerusálem leányi.

VI. Asszony nép között szép, és hová ment te szeretőd, hová hajlott te szeretőd, és űtet mi te veled keresjük. Én szeretőm alászállott ű kertébe, aromának ű kedvére, hogy az kertekben éljen és liliomokat szeggyen. Én én szeretőmnek, és én szeretőm én nékem, ki liliomok között él. Én barátom szép vagy, édes és ékes, miként Jerusálem, ijedetes, miként seregeknek szerzett arrok. Fordejcs el te szemeidet én rólam, még űk engem elrepejtenek. Te fürtid miként kecskéké csordái, kik Galaad hegyéből jelentek. Te fogaid miként juh csordák, kik mosóból hágnak, mindenik kettős ellővel, és meddő nincsen közöttök. Miként panyika alma haja,

ugyan te túgyid, titkodtól megválva. Hatvan királyné asszony vagyon, és nyolcvan szerető, és leányoknak nincsen száma. Egy én galambam én tökéletesem, egy vagyon ú anyjának választotta és ú szüleinek. És az Sionbeli leányok látták ütöt, és hirdették ütöt bódognak királyné asszonyok, száz szeretők dícsérik ütöt. Mely ez, ki elő megyen, miként feltámadó hajnal, szép miként hold, választott miként nap, ijedetes miként szerzett seregeknek orra. Leszállék az diós kertbe, hogy völgyeknek almáit látnám, és megnézném, ha az szőlők virágoztak volna és ha panyika almák termettek volna, és nem tudám, én lelkem Aminadab szekerejért megháborejta engem.

VII. Térj meg, térj meg Sunamitis (istentől elidegenölt lélek), térj meg, térj meg, hogy lássonk (tekéncsönk) téged. Mit láttok az Sunamitisbe, ha nem csak seregeknek szerit? Ó fejedelmnek leánya, mely szép te lepelid az saruba. Te farodnak egybeszerkezése, miként násfák, kiket mesteri kéz gyártott. Te köldököd miként hajtogatott kepp (pohár), ki soha nem szíkes venyerékkal. Te hasad miként búza asztag, liliomval környéközött. Te két emlőid miként két vad kecske álló. Te nyakad miként eburbéli torony. Te szemeid miként Esebonbéli halastók, kik vannak sok leányoknak kapuiba. Te orrod miként Libannak toronya ki Damaskosra néz. Te fejed miként Karmel. Te fejednek fűrte miként királyi bíbor töréshez szerkezőt. Mely szép vagy én barátom és mely ékes vagy én szerelmesem gyönyörőségbe. Te állatod pálmához hasonlott, és te csecsid szőlő fűhöz. Mondám: Felhágok az pálmára és gyömölcsét ragadom, és te emlőid ollyatanok lesznek, mint szőlő fű, és te illatod miként másosnak illattya. Te torkod miként igen jó bor, kit én szeretőmnek méltó innia, és ú fogainak kérődni. Én én szeretőmnek, és ú neki fordolása én hozjám. Jőj én szeretőm, és mennyőnk ki az mezőbe, lakozjonk az falukba, reggel kellyőnk az szőlőkbe, és lássuk, ha az szőlő virágozott, ha az virágok gyömölcsöt bomboznak, ha az panyika almák virágoztak. Ott én néked adom én emlőimet. Mandragórák mi kapunkon illatot adtak. Én szeretőm, mind új almákat és ó almákat is neked tartottam.

VIII. Ki aggya azt én nékem, hogy én anyámnak emlője szopó atyámfiát künn leljem, és megcsókollyam, és immár engem senki ne utállyon? Megragadlak téged és én anyám házába viszlek, és én szőlőmnek rejtekébe, ott megtanejtasz engem, és én elvegyejtett borból adok neked venyeréket és gránátos almának mustyát. Ű balja én fejem alatt, és ú jogja megölel engem. Ó Jerusálem leányi, rátok eskeszem, fel ne serkencséték, fel se ébreszjétek én szeretőmet, mígnem ú akarja. Mely ez, ki felhág az pusztából, gyönyörőségbe torlott, és ú szeretőjéhez támaszkodott? Másos fa alatt ébresztelek fel tégedet én barátom. Ott rothada meg te anyád, ott töreték meg te szüléd. Tégy engemet te szivedre, ment jegyet, ment jegyet te karodra, mert szeretet olyan erős, ment halál, kedvelés kemény, ment pokol. Ű neki lámpási tűznek és lángaknak lámpási. Sok vizek nem olthatták meg az szerelmet, és folyó vizek sem borejthatták el ütöt. Ha ember mind házabéli vagyát adnája szeretetért, is ugyan megútállya az vagyot, miként semmit. Mi hugonk kicsind, és nincsen csecsi, mit tegyőnk mi hugonknak, mikoron beszédbe veszik ütöt? Ha kű fal, rakjonk rajta ezüst erkélyeket, ha ajtó, tehát bélljük meg ütöt, cédrok deszkákkal. Én kű fal vagyok, és én emlőim miként torony, holott Ű előtte olyan lök, hogyha békét leltem volna. Békés szőlője vala benne, kinek népi vannak, ütöt őrizőknek hagyá, Ű gyümölcsseiért ember ezer ezüst pénzt hoz be. Én szőlőm én előttem vagyon, te békésed ezer, és kétszáz Ű gyömölcsét őrizüké. Ki kertekbe lakozal, barátid hallgatnak, tegyed nekem hallattá te szódot. Fuss én szeretőm, és hasonljál kecskéhez és gímborjóhoz drága keneteknek hegyén. Ámen.

SZÓRVÁNYFORDÍTÁSOK
A 16. SZÁZADI KÓDEXEK BEN

I,3. Vongy engemet te utánnad. Futonk te kenetidnek illattyára. (*Cornides-kódex*) - Vongy utánnad minket. Hadd fussonk az te illatodban. (*Sándor-kódex*)

11. Mikoron volna kerály ő hajlokába, az én nárdosom ő illattyát adá. (*Nagyszombati-kódex; Debreceni-kódex*)

II,2. Miképen az lilium az töviskek között, ezönképen az én mátkám avagy jegyösöm az liányok között. (*Kazinczy-kódex*) - Miként az szép fejr lilium az töviskek között, azonképpen vagy az én szeretóm egyéb szüzek között. (*Érdy-kódex*)

5. Segélyetök engemet virágokkal és bátorücsatok almákkal, mert az én jegyesemnek Jézusnak ő szerelmébe igen meg kórúltam. (*Winkler-kódex*) - Fűzzetök be engemet szép virágokkal, himcsetek be szépp almákkal, mert Krisztus Jézusnak szerelmében gyötretem. (*Érsekújvári-kódex*)

6. Bal keze főm alatt, és jobb karjával megölelt engemet. (*Apostolok vetélkedése*) - Én szerető jegyesemnek bal karja én nyakam és fejem alatt, és az ő jobb karjával ölellyen meg engemet. (*Érsekújvári-kódex*)

8-14. Ime ez jöve le szökölvén az hegyekből, által menvén az halmokat. Hasonlatus lón az én szeretóm az vad kecskéhez és az gímborjúhoz. Ime ő áll a mi falunk mögött, közel nézvé az ablakokon és távol őrizvé az nagy ablakokon. Ime az én szeretóm szól énnékem: Kelj fel én szeretóm én galambom én szépem én ékességem és jöv' ide. Mert immáron az tél elmúlt, az zúz elment és lehullott, az mezei virágok kinyiltanak, a mi földünkön az műveltetésnek ideje eljött. Az gerlice madárnak szózatya hallattatik a mi földünkön. Az fügefá kihozta ő gyenyecskéjét, az virágzó szőlők illatot bocsátanak. Kelj fel azért, siess ide, én szeretóm én szépségem, és jöv'el én galambom az kőszálnak odvaiban és gyepűnek odújában. Mutassad meg énnékem te szép orcádat. Ime zengedez immáron az te szózatod énnékem füleimben. Mert az te szód igen édes, és az te szined igen ékes. (*Érdy-kódex*)

10. Kelj fel, közeliccs, én barátom. (*Horvát-kódex*) - Kelj fel, siess én Jegyössöm én szépségem, és jövel ez világból, és im megkoronáztatol. (*Tihanyi-kódex*) - Kelj fel, siess én szép szeretóm. (*Apostolok vetélkedése*)

13. Jövel én jegyesem, én választottam. (*Vitkovics-kódex*)

16-17. Az én szeretóm énnékem, és én őneki, ki az liliumok között lakozik, míglen az nap fel-támad és lehajolnak az árnyékok. (*Winkler-kódex*) - Az én szeretóm énnékem, és én őneki, ki éltetik az liliumok között. (*Érdy-kódex*) - Szeretóm ő énnékem, és én őneki, ki legeltetik lilium virágok között, míg napnak melegsége érheti, és setétségnek homályossága hajolván elérkezik. (*Érsekújvári-kódex*)

III,4. Megtaláltam, az kit szeret az én lelkem: megtartom őtet és soha el nem bocsátom. (*Apostolok vetélkedése*) - Meglelém akit én lelkem szeret, megtartom őtet, el sem bocsátom. (*Vitkovics-kódex*)

IV,5. Az ű gyümölcsök miatt hasonlattatnak ez két emlőid a lilium között játszadózó kecske-ollócskához. (*Nagyszombati-kódex*)

7. Mindönöstől szép vagy te én jegyösöm, és te benned förtőzet, avagy szeplő nincsen. (*Nagyszombati-kódex*) - Tellyességgel szép vagy én szeretóm és szeplő nincsen te benned. (*Cornides-kódex*) - Szép vagy én szeretóm: és szeplő nincsen te benned. (*Kazinczy-kódex*) - Mindönöstől szép vagy én Jegyösöm és szeplő nincsen te benned. (*Tihanyi-kódex*) - Tellyességgel szép vagy én szeretóm, és szeplő nincsen te benned. (*Horvát-kódex*) Mindenestől fogván szép vagy én szeretóm és semmi makula te benned nincsen. (*Érdy-kódex*)

8. Jövel Libanusnak hegyéről én jegyesem, jövel Libanusnak hegyéről, jövel megkoronáz-
tatol. (*Winkler-kódex*) - Jövel ez világból én szerető jegyössöm, jövel: im megkoronáz-
tatol. (*Kazinczy-kódex*) - Jövj el Libanból jegyes, jövj el, koronáztassál meg. (*Horvát-kódex*) - Jövel
én választattam, jövel én szeretöm, jövel, koronáztossál meg. (*Thewrewk-kódex*) - Jöv' ki az
pusztából én szép szerelmes jegyössöm, ide immáran hogy koronáztassál. (*Érdy-kódex*) - Jőj az
kietlemből én szeretöm, jőj az kietlemből, jőj, hogy koronáztassál. (*Érsekújvári-kódex*)

VI.9. Mondd ki ez, ki felmegyen, miként feltámadott hajnal, szép miként hold, választott
miként nap, ijedetes, miként hadaknak szerzett elő serege. (*Döbrentei-kódex*) - Kicsoda ez ki
feljő miképpen hajnal, fényledezvén szép miképpen hód, választott miképpen nap. (*Horvát-
kódex*) - Kicsoda az aki eljő miképpen a feltámadó hajnal, szép miképpen a hód, választott
miképpen a fényesség nap, és rettenetes az ellenségeknek és az pokolbeli ördögöknek mi-
képpen megszerzett seregek orrozattya. (*Teleki-kódex*) - Rettenetes mint az jól megszörzött
seregeknek orozattya. (*Kazinczy-kódex*) - Kicsoda ez ki feljő az pusztából mint az feltámadó
szép hajnal, ékös mint az hold, választott mint az nap, rettenetes mint az megszerzött sereg
orrozat. (*Érdy-kódex*) - Rettenetessnek mondatik, miképpen táboroknak szerzett serege.
(*Érsekújvári-kódex*)

VII.6. Mely szép vagy és mely ékös, drágalátos jegyössöm. (*Kazinczy-kódex*)

VIII.5. Kicsoda ez ki jödögél ez pusztából, gyönyörködven vígasságban hajtván magát az ő
szeretőjére. (*Apostolok vetélkedése*) - Kicsoda ez ki feljő az kietlenből kúcsolkodván ő szép
szeretőjének nyakára. (*Érdy-kódex*) - Kicsoda ez ki feljő az pusztából minden gyönyörűsé-
gökkel bévölködvén ragaszkodván ő szeretőjének nyakára. (*Érdy-kódex*) - Kicsoda ez ki fel-
jev az kietlenből, bővelkedven gyenyerőségökkel, és hajlott az ő szeretőjére. (*Horvát-kódex*)

6. Erős az szeretet, miképpen halál. (*Cornides-kódex; Érdy-kódex*)

(Kb. 1500-1530 között)

SALAMONNAK
LEGFELYEBB VALÓ ÉNEKE

FORDÍTOTTA
HELTAI GÁSPÁR

[1552]

I. Apoljon meg ő engemet az ő szájának apolásival. Mert a te emleid jobbak a bornál. Hogy illatozhassák a te jó kedvedet! A te neved kiontott kenet: ezokáért szeretnek téged a leányok.

Vonj utánad engemet: így futunk mi. A király béviszen engemet az ő kamorájába: örvendezünk és vigadjunk tebenned. Inkább emléközzünk a te emleidről (Alias szeretetidről), hogyanem mint a borról. A jámborok szeretnek tégedet.

Fekete vagyok, de igen szerelmes, tü Jerusálemnek leányi, mint Kedárnak satori és mint Salomonnak szőnyegi. Ne nézzétek, hogy fekete vagyok, mert a nap égetett meg így engemet. Az én annyámnak gyermeki megharaguttanak énreám: szőlő őrizni vettetének engemet, de az én szőlőmet, mely enyim vala, meg nem őrzöttem.

Mutasd meg énnékem te, kit szeret az én lelkem, hol legeltetsz? hol nyugszol délbe? Hogy ne kellessék idestova búdosnom a te társoságidnak csordái mellett.

Nem ismered-e magadat, te, ki minden aszonyállatoknál szebb vagy? Menj ki a juhoknak nyomdokokon és legeltesd a te gedelyidet a pásztoroknak hajlékok mellett.

Hasonlítlak én tégedet, én szeretöm, az én lovagomhoz, Pharaónak szekerihöz.

A te orcád szép a násfába és a te nyakad az aranyláncok között.

Arany ékességeket csinálunk mi tenéked, ezüst gombokkal.

Mikor a király idefordul, kibocsátja az én nárdosom az ő jó illatját. Az én szeretöm énnékem egy kötelék mirha, mely az én emleim között függ. Az én szeretöm énnékem egy fő Copher, engaddi szőlőbe.

Imé én szeretöm szép vagy, imé szép vagy, és a te szömeid mint a galambnak szömei.

Imé, én szeretöm, szép vagy és gyönyörűséges. Imé a gyöngy zöldelik, a mi házunknak gerendái cédrusfák, a mi mennyezetink ciprosfák.

II. Én vagyok a mezőnek virágja, és a völgyeknek rózsája.

Mint a rózsza a tús között, olyan az én szeretöm a leányok között. Mint az almafa a vad fák között, olyan az én szeretöm a fiak között. Az árnyék alatt ülék, melyet kívántam vala, és annak gyümölcse édes az én szájamnak.

Béviszen engemet a boros pincébe és a szeretet ő zászlója énrajtam. Erősícsetek engemet virágokkal és újítsatok meg almákkal, mert szeretetnek miatta megerőtlenültem. Az ő bal keze az én nyakam (Alias, fejem) alatt vagon és az ő jobb keze megölelt engemet.

Kérlek titeket Jerusálemnek leányi, a mezőn való gedelyékre és szarvasokra, ne költsétek fel az én szeretőmet, meg se indítsátok, mígnem ő akarja.

Ez az én szeretőmnnek beszéde. Imé ihon jó ő és szögdécsel a hegyeken és ugrándozik a halmokon. Hasonlatos az én szeretöm a gedelyékhöz és a szarvasoknak fiaihoz. Imé ő a mi falonk alatt áll és az ablakon bénez és a rostélyon bekakucsol.

Az én szeretöm szól énnékem, és ezt mondja: Kelj fel én szeretöm, én szépem és jőj ide! Mert ime elmúlt a tél, az eső elment és eltávozott. A virágok megújultanak a földön, az éneklésnek ideje elő jött. És a gerlicének szava hallattatik a mi földünkben. A figefák megbimbósztanak, a szőlő megvirágzott is illatoz. Kelj fel ezokáért én szeretöm, és én szépem jőj ide! Én galámbom a kőszálnak odvába és a kőnek hasadékjába, mutasd meg énnékem ábrázatodat, hadd halljam a te szódat. Mert a te szód édes és a te orcád ékes.

Fogjátok meg a rókákat, a kicsin rókákat, melyek a szőlőt elvesztik, mert a mi szőlőnk megvirágzott. Az én szeretöm enyim és én övé vagyok, ki a rózsák között legel, míg meghivesedik és az árnyék megtér. Térj meg, légy olyan, én szeretöm, mint egy gedelye, avagy mint a szarvas fiú a hegyeknek oszlásin.

III. Az én ágyamba keresem éjjel azt, akit az én lelkem szeret. Keresém, de meg nem találok. Felkelek most és megkerülöm a várost. Az utcákon és utakon keresém azt, akit az én lelkem szeret. Keresém, de meg nem találok. Megtalálnak engemet az őrizők, kik a várost kerülik. Nem láttátok-é azt, akit szeret az én lelkem? Mikor egy kevesnyire elmentem volna tőlek, megtalálom azt, akit az én lelkem szeret. Tartom őtet és el nem bocsátom, mígnem beviszem az én anyámnak házába és az én anyámnak kamorájába.

Kénszerítlek titeket Jerusálemnek leányi, a mezőn való gedelyékre és szarvosokra, ne költsétek fel az én szeretőmet, meg se indítsátok, mígnem ő akarja.

Kicsoda az, aki a pusztába feljő, mint az egyenesen felmenő füst, mint a mirhának, temjének és a patikárosnak mindenféle porának füstelgése?

Imé Salomon ágya környül állnak hatvanan az Izraelnek erősi közül. Fegyvereket minnyájan megfoglalták és készek viadalra. Mindeniknek fegyvere oldalán vagyon az éjjeli félelemért.

Salomon király egy királyi széket csináltata Libanusnak fájából, annak oszlopi ezüstök valának, fedele arany, ülőhelye bárson, az alja közeparánt nagy szépen bevonattatott vala a Jerusálemnek leányiért.

Jövétek ki és nézzétek Sionnak leányi Salomon királyt a koronába, mellyel őtet az ő anyja megkoronázta, az ő menyegzőjének napján és az ő szüvének vigasságának idején.

IV. Imé én szeretőm szép vagy te, imé szép vagy te. A te szömeid olyanok, mint a galamb a te fűrt hajaid között. A te hajad olyan, mint a kecskének nyája, melyeket megnyírtének Gileadnak hegyén. A te fogaid olyanok, mint a megnyírt juhoknak nyája, kik az usztatásról jöttek fel, kik kettőt-kettőt ellenek és kik között egy sincsen meddő.

A te ajakid olyanok, mint a veres bársony és a te beszéded ékes. A te két tügyed olyan, mint a pomagranának hasadása, a te fűrt hajaid között. A te nyakad olyan, mint Dávidnak tornya, mely erkélyekkel felépítettett, kin ezer pajzsok függnek, erőseknek minden fegyverek. A te emleid olyanok, mint két kettős kecske gedelye, kik a rózsák között legelnek, míg a nap meghivösedik és az árnyék megtér. Elmegyek a nyürrő hegyre és a temjén halomra.

Teljességgel szép vagy te én szeretőm és szeplő nincsen tebenned. Jövel én jegyesem Libanusról, jövel Libanusról, jövel Amanának tetejéről, Seirnek és Hermonnak tetejéről, az oroslánoknak lakóhelyekből és párdosoknak hegyekről. Magadnak foglaltad az én szüvem, én hugom, én szerető jegyesem, magadnak az én szüvem egyik szömeddel és egyik nyakbavető arany láncoddal.

Mely szépek, én hugom, én szerető jegyesem a te emleid. Jobbak a te emleid a bornál, és a te kenetednek illatja meghalad minden aromákat. A te ajakid én jegyesem olyanok, mint a folyó lépes méz. Méz és tej vagyon a te nyelved alatt és a te ruháidnak illatja olyan, mint a Libanusnak jó illatja.

Én hugom, én szerető jegyesem, rekesztett kert vagy te és bépecsételt kútfő. A te plántáid olyanok, mint a gyönyörúséges kert, kibe vagyon pomagrána és mindenféle nemes gyümölcs, kámför és nárdus, nardus és sáfrány, kasszia és fahéj, mindenféle temjén termőfák, mirha és aloes, és mindenféle aromák. Olyan vagy mint egy kerti kút, mint egy élő vizeknek kútja, melyek Libanusból folynak.

Kelj fel északi szél és jőj ide déli szél és menj által az én kertemen, hogy folyjanak az én kertemnek aromái.

V. Jöjjen az én szeretóm az ő kertjébe és egye annak nemes gyümölcsit. Eljöttem én hugom, én jegyesem az én kertembe, megszettem az én mirhámát, az aromákkal egyetembe, megöttem az én lépes mézemet mind az én mézemmél egyetembe, megittam az én boromat, mind az én tejemmel egyetembe. Egyetek én barátim, és igyatok s részegedjete meg én szerelmesim.

Én aloszom, de az én szüvem vigyáz. Ez a szó az én szeretómé, ki zörget? Nyisd meg énnékem én hugom, én szeretóm, én galambom, én tekéletesem. Mert az én fejem rakva harmattal, és az én hajam fürti éjnek csöppüvel. Levettem az én ruhámát, hogy vegyem ismét reám? Megmossám lábaimat, hogy szennyesítsem bé ismét?

De az én szeretóm benyujtja az ő kezét a likon, és az én testem ezen ugyan reszkete. Felkelék én, hogy megnyítnám az ajtót az én szeretómnek. Az én kezemből myrha csepöge és az én ujjaimon mirha folya a závarra. És mikor én megnyitám az én szeretómnek az ajtót, hát immár egyebüvé ment.

Kiméne az én lelkem az ő beszéde után, keresém ötet, de meg nem találám, hívám, de nem felele énnékem. Megtalálának engemet az őrizők, kik a várost kerülük, megverének engemet és megsebesítének, a város falán való őrizők elvonák keszkenőmet. Kénszerítlek tüteket Jerusálemnek leányi, hogyha megtaláljátok az én szeretómet, mondjátok meg néki, hogy szeretetnek miatta ellankadtam.

Mivel külembez a te szeretéd a több szeretéktől, á te mindennél szebb az asszonyállatok között? Mondom, mivel külembez a te szeretéd a több szeretéktől, hogy eképen kénszerítettél minket? Az én szeretóm fejér, és piros, választatott sok ezerek közül. Az ő feje tiszta arany, az ő hajának fürti fodorok és feketék, mint a holló. Az ő szömei olyanok, mint a víz mellett való galamboknak tejjel megmosott és teljes orcába álló szömek. Az ő orcája olyan mint a patikárosnak kertöcské, melyekbe aromák nevednek. Az ő ajakai olyan, mint a rózsák, melyből folyó mirhák csepegnek ki. Az ő kezei olyanok, mint hiacintus kövel megrakott gyűrök. Az ő teste olyan, mint zafírral megékesített elefánttetem. Az ő szárai olyanok, mint a márványkőből csinált oszlopok, melyek aranylábra fundáltottanak. Az ő termete olyan, mint a Libanus, választatott, mint a cedrusfák. Az ő torka édes és szerelmes. Ilyen az én szeretóm, és az én barátom, ó ti Jerusálemnek leányi.

VI. Hova ment tahát a te szeretőd, te legszebb asszonyi állat? Hova tért a te szeretőd? hogy veled egyetembe megkeressük ötet. Az én szeretóm aláment az ő kertébe, az aromák ültetése közibe, hogy éltesse magát a kertbe és rózsát szedjen. Az én szeretóm enyim, és én az én szeretómé vagyok, ki élteti magát a rózsák között.

Szép vagy én szeretóm, mint Thirza, szerelmes, mint Jerusálem. Rettenetes, mint a seregöknek orrozatja. Fordítsd el a te szömeidet énrólam, mert felgerjesztnek engemet. A te hajad olyan, mint Gilead hegyen megnyírt falka kecske. A te fogaid olyanok, mint a juhoknak nyája, melyek az usztatásról jöttek fel, melyek kettőt-kettőt ellenek és melyek közzül egy sincsen meddű. A te tügyed olyan, mint a pomagranának hasadása a te fürt hajaid között.

Hatvanon vadnak a királné asszonyok és nyolcvanon az ágyosok és a leányoknak nincsen számok. De egy az én galambom, az én tekéletesem, egyetlen egye az ő anyjának és az ő szülejének választotta. Mikor a leányok látták ötet, bódognak hirdették. A királné asszonyok és az ágyasok dicsírék. Kicsoda az, aki előjő, mint a hajnal, szép, mint a Hód, választott, mint a Nap, rettenetes, mint a seregnek orrozatja?

A diós kertbe alámenék, hogy látnám a patak mellett a zöldelő plantákat, hogy látnám, ha virágzik a szölyő és ha zöldelik a pomagrána. Nem tudtam, hogy az én lelkem tött engemet Aminadabnak szekerévé.

VII. Térj meg, térj meg, ó Sulamith, térj meg, térj meg, hogy téged láthassunk. Mít néztek, Sulamithbe, mely olyan, mint a tábornak rende? Mely szép a te sarudba való járásod, te fejedelemnek leánya. A te két farod olyan, mint két ékes boglár, melyet az ötves keze csinált. A te köldeked olyan, mint a keregded pohár, mely mindenkoron teljes. A te hasad olyan, mint a búzaasztag, mely rózsákkal béraakattatott. A te két emlék olyan, mint kettős gyermekded gedelye. A te nyakad olyan, mint az elefánttetémből csinált torony. A te szömeid olyanok, mint a Hesbonbéli tók, Bathraabim kapuja mellett. A te orrod olyan, mint Libanusnak tornya Damaszkus ellenébe. A te fejed terajtdad olyan, mint a Karmelus. A te fejednek haja olyan, mint a királynak bársonya, mely ráncba üttetett.

Mely szép vagy és mely szerelmes, én szeretóm, a gyönyörűségbe. A te magasságod hasonlatos a pálmafához és a te emleid a szőlőfőkhöz. Mondék: A pálmafára hágak és az ő ágait fogom. Legyenek a te emleid mint a szőlő-fők a szőlő-tőn és a te orrodnak illatja olyan, mint az almájé. A te torkod olyan, mint az igen jó bor, mely az én szeretómnek jó illatra és mely megindítja a vének ajakait. Az én szeretóm enyím, én is őhöz tartok.

Jövel én szeretóm, menjünk ki a mezőre, mulassunk a falukba. Reggel siessünk a szőlőkhöz, hogy lássuk meg, hogyha a szőlő virágzik és ha immár virágát elhánta. És ha a pomagrána virágzik, ott adom tenéked az emleimet. A lilomak (Alias a mandragorák) illatoznak, és a mi ajtónk előtt vadnak mindenféle gyönyörűséges gyümölcsök, újak és ók, melyeket én szeretém tenéked tartottam.

VIII. Vaj ha én tégedet attyámfia, ki az én anyámnak emleit emőd, kívül találhatnálak és tégedet megapolhatnálak és meg ne menetném. Elvinnélek tégedet és az én anyámnak házába bevinnélek, hogy engemet tanítanál. Ott innod adnék, csinált bort és az én pomagránámnak mustját. Balkeze fejem alatt vagyon és a jobb kezével megölelt.

Kénszerítlek tüteket Jerusálemnek leányi, hogy az én szeretőmet fel ne költsétek, meg se bántsátok, míg ő nem akarja. Kicsoda ez, aki feljö a pusztából, támaszkodván az ő szeretőjére? Az almafa alatt költettelek fel, ahol a te anyád tégedet szült, holott egyetembe teveled feküdt az, aki tégedet szült.

Tégy engemet pecsétül a te szüvedre és karodra, mert a szeretet erős, mint a halál és a házosi (Alias, a haragos) szerelem kemény mint a pokol. Az ő szeme tüzes, és az ÚRnak láng, annyéra, hogy sok víz sem ölthatja meg a szeretőt, a folyóvizek sem boríthatják el. Ha valaki minden házbeli marháját a szeretetért akarná adni is, mind semmi volna.

A mi hugunk kicsin, és még kebele nincsen. Megyünk a mi hugunknak, mikor immár néki kell szólni? Ha kőfal, ezüst ereklyéket rakjunk reája, ha ajtó, cédrus-deszkákkal csináljuk bé. Én kőfal vagyok és az én emleim mint a tornyok. Az ő szömei előtt olyan löttem, mint aki békességet talál.

Salomonnak szőlője vagyon Baalhamorba és adá azt a szőlőt az őrizőknek, hogy mindenik az ő gyümölcséért hozna ezer ezüst pénzt. Az én szőlóm én előttem vagyon. Ezer jut tenéked, ó Salomon, de az őrizőknek kétszáz, az ő gyümölcsével egyetembe.

Te ki a kertbe lakol, engedd, hogy halljam a te szódat. A társaság reá hallgat. Fuss én szeretóm és légy hasonlatos a gedelyéhez és a szarvas fiakhoz az aromáknak hegyén.

A Salomon fő énekének vége.

ÉNEKEK ÉNEKE

EIUSDEM ARGUMENTI CUM PSALMO XLV.
[A XLV-IK ZSOLTÁRRAL EGY TÁRGYÚ]

NÓTA:
ABIGAIL ASSZONY HISTÓRIÁJÁT ETC.

FORDÍTOTTA
BOGÁTI FAZAKAS MIKLÓS

[1584]

- 1 *Az szeretet erejét minden tudja,
Mert mindenben magát az megmutatja,
Fákban, füvekben, barmokban kiáltja,
Halban, vadban, madárban magát tartja.*
- 2 *De mindezek felett ember ezt tudja,
Mert Isten és természet is azt hagyja,
Istenhez, feleinkhez parancsolja,
Nem csoda, hogy senki nem tagadhatja.*
- 3 *Tökélletes pedig az akkor lehet,
Ha hasonló szentek között az lehet,
Mert értelmek egyaránt csak úgy lehet,
Ki benne nő és meg is gyökerezhet.*
- 4 *Házások közt im nálunk is megtetszik,
kiket sokféle példákkal dicsérik,
de pogányt, ocsmányt találunk nem illik,
értsük az szent könyvben az mi mondatik.*
- 5 *Atyja székiben Salamon hogy üle,
békessége vala, kiben megnéve,
leányát sok király neki beküldé,
zsidók közt is sok úr leányát vevé.*
- 6 *Leányok közt de mindinkább szereté,
Aegyptusbeli király lányát vevé,
nemes Sulamithát feljebb kedvelé,
szerelmeket énekben is jelenté.*
- 7 *Az éneket ű zsidó nyelven írá,
Bibliában az szent könyvek közt hagyá,
magyar szóval az mind férheték hozzá,
szeretőknek irom, minden meghallja.*

[CAPUT I]

SULAMITHA AD SALOMONEM

- 1 *Monda szép leány ű szeretőjének:
„Engemet szívem, szerelmem csókolj meg,
mert az te szerelmid nálam édesbek
drága bornál és gyönyörűségesbek.*
- 2 *Oly becsületes az szépeknél neved,
mint jó szagú, ritka és drága kenet,
neved jó szagáért téged szeretnek,
szép asszonyok, szűzek igen kedvelnek.*
- 3 *Siess, fogd kezemet és vonj utánad,
ágyas házba indulj, futok utánad,
mikor béviszsz, mind örülök te rajtad,
szent szerelmeden, kit minden jámbor tart.*

- 4 *Zsidó lányok! noha fekete vagyok,
de illik az mert azzal oly szép vagyok,
mint kívöl festett királyi sátorok,
kiben belől gyöngy, arany, víg lakosok.*
- 5 *Az nap süttött engem, azt ne nézzétek,
mert bátyjaim haragjokban kiküldtek,
hőben velem az szőlőt őriztették,
hon örzenem én szőlőmet nem túrték.*
- 6 *Lelkem! nekem mondd meg, hol keresselek?
hol eteted nyáj juhaid s delleted?
Társid csordái közt ne keresselek,
ne költsenek tisztátalan személynek.”*

SALOMON

- 7 *„Oh, szép kegyes!” mond az ifjú vőlegény,
„ha nem tudod, hol találsz meg a fűvön,
jöjj mezőre mind a juhok ösvényén,
nyájad etesd sátorok környékében.*
- 8 *Marhám nekem olyan mint lovag hadam,
aegyptusi kaszás, szekeres hadam;
fűlbevetőddel ékes vagy galambom,
gyöngy láncos az nyakad édes virágom.*
- 9 *Oly fűlbevetőt, fűkötőt csenáltatok,
kit inkább illeni testedhez látok,
semmi kéncset túled, szívem nem szánok,
sok színő köveket arra adatok.”*

SULAMITHA

- 10 *„Nárdus és myrrha ruhámon, testemen,
de azok szagát én akkor érzem,
mikor mátkám ölel vagy ül mellettem,
tűle drága, szagos az én kebelem.*
- 11 *Az én mátkám énnekem marok myrrha,
az én mátkám drága, muskotály szaga,
kinek éjjel is nálam marad szaga,
ha távol is, én lelkem él utána.”*

SALOMON

- 12 *„Szinte szép vagy kellemetes virágom,
szinte szép vagy, én gerlicém, galambom,
szemeid mint galambnak szép házasm,
vigak, rám mosolygók, oh, szép madaram.”*

SULAMITHA

- 13 *„Úgy vagy, de így virágos mi ágyunk,
hogy te's szép vagy, úgy díszes az mi házunk,
Cédrus, cyprus, minden palotánk, házunk,
kiben én, rózsád, virágod, úgy lakunk.”*

CAPUT II

SALAMON, SULAMITHA

- 1 *„Ollyan az én mátkám szép asszonyok közt,
mint rózsaszál az több tövis bokrok közt.”
„Ollyan az én uram az több ifjak közt,
mint szeléd almafa az több vad fa közt.*
- 2 *Sűrű lombos, magas fa az én mátkám,
kinek árnyékában ülni kívántam,
kinek gyümölcsétől mézes az én szám,
kitül éltem, valamikor haraptam.*
- 3 *Az én mátkám kezem fogva hordoza,
pincékben, tárházban sok jót mutata,
sok gyűjtött javait, hogy látnom hagyja,
szerelmesen palástja alá foga.*
- 4 *Gyenge vagyok, oh, elesem ezennel,
kérelek, támasszatok meg valamivel,
akár az Baranya szőlő vesszőkkel,
akár imez almafa gyümölcsével.*
- 5 *Nyavalyodám szerettemben miattad,
azért szerelmem! testemet nyugossad,
bal kezeden gyenge nyakamat tartsad,
jobbal ölelj által, orcám ápoljad.”*

SALAMON

- 6 *„Oh, jeruzsálemi szépek, asszonyok,
virágomat ti fel ne kiáltsátok,
az míg akarja, nyugonni hagyjátok,
úgy leszen jó minden ti majorságtok.”*

SULAMITHA

- 7 *„Sebesen jű szép mátkám, úgy alitom;
hegyen-völgyön én felém jű, azt tartom,
kedves szavát mert fülemmel jól hallom,
kiből, ugrálva jű hozzám, gondolom.*
- 8 *Ki mint egy szarvas vagy erdei kecske,
mint egy fa megett felállott szép kóró,
mint rostélyos ablakon néz ki, ládd-e,
lá, mint tetszik, mint rostélyon az teste.”*

SALAMON

- 9 *„Oh, szép virág! úgy kiált nekem mátkám,
kelj fel, virág, kelj fel, jer ide hozzám,
az pokol tél elmúlt, jöhetsz már hozzám,
gerlice szót hallgat már az én házam.*

- 10 *Kedves tavasz vagyon, az föld most nyílik,
fényes virágokkal mint hízelkedik,
az fige megindolt, szőlőnk virágzik,
minden állat szája énekre nyílik.*
- 11 *Azért virágom, én szépem! jer ide,
galambom, térj ide, mellettem ülj le,
az kúpadokon nézek szépségedre,
énekedet hadd halljam itt felfele.*
- 12 *Nekem mert te termeted igen tetszik,
szemed és tested állása mind illik,
beszédedben én lelkem gyönyörködik,
ha ide jüsz még közelb, inkább tetszik.”*

SULAMITHA

- 13 *„Énnekem virágom kiált oly szókat,
de kérlek üzzétek meg az rókákat,
kik virágban vesztek az szőlő fáját,
fogjátok, öljétek az pusztítókat!*
- 14 *Neked, szerelmem! én örököd vagyok,
te is én tulajdonom vagy, kit tudok,
neked csak azon virág közt lakásod,
liliommal, rózsával minden dolgod.*
- 15 *Térj meg szívem, ki most mint egy vad kecske,
mint gyermek szarvas állottál az hegyre,
térj meg, az míg ide nem ér nap heve,
még el nem múlt az éjnek ű setéte.*

CAPUT III

- 1 *Én azt minden éjjel igen keresem,
az kit minden felett szeret én lelkem;
tapogatom két kezemmel mellettem,
nem találom, noha igen keresem.*
- 2 *Majd felkelek, az várost megkerülöm,
az piacon, az utcákon megnézem,
az kit keresve nem lelek mellettem,
az kit szeret minden felett én lelkem.*
- 3 *Keresve városban rá nem akadék,
hanem az város őrzőkre találék,
az kit az én lelkem szeret, úgy mondék,
láttátok-é? de mondjátok meg, kérlek.*
- 4 *Az őrzőktől én mihelyt eltávozám,
az kit lelkem szeret, ottan találám,
megfogám azt, tovább el sem eresztém,
édes anyám házában én behívám.*

- 5 *Reménykedve kérlek városi szépek,
jeruzsálemi virágok, kegyesek,
az szerelmet ti fel ne serkentsétek,
az míg akar alunni, engedjétek.*
- 6 *Magass, szagos füst az erdőből kél fel,
mintha pálmafa égne sok temjénnel,
sok drága patika szerszámmal, fűvel,
de mi dolog, hogy illy drága füst kél fel?*
- 7 *Izraelből hatvan fűfű vitézek,
Salamon ágya körül fegyveresek,
mind erőssek, szerencsét késértettek,
éjjeli félelemtől mind őriznek.*
- 8 *Nemes Libánus havasról hozatta
ágyasháza fáját és csináltatta,
ifjú Salamon bölcsen megrakatta,
hogy szép s örök legyen, úgy csináltatta.*
- 9 *Arany az földje s ezüst sok oszlopa,
bársonyos paplana, és superlátja,
jerzsálemi szépekért csináltatta,
azok szerelmét középütt hagyatta.*
- 10 *Piros gyengyek, jeruzsálemi szépek,
jertek ki, Salamon királyt nézzétek,
édes anyja koronázza, nézzétek,
öröme napján derékképpen örülhettek.”*

CAPUT III

SALAMON

- 1 *„Ah, virágom! mely szép és mely jó te vagy,
szemeid mint az galambnak úgy állnak,
fodros üstököd köziből villámnak,
hajad, mint kecskeszőr lappazón állnak.*
- 2 *Neked fogaid tiszták és fejérek,
mint az juhok, kik csak imént feredtek,
kik között meddűt csak egyet sem leltek,
sőt mindenha kettőt-kettőt ellettek.*
- 3 *Narancs színű szemed alatt két pofád,
kin ékesen lenyúlt szép fodor hajad,
piros gránát színű te szép ajakad,
ékes és kedves mindenben te szavad.*
- 4 *Ollyan nyakad, mint Dávid király tornya,
kit derék bástyának ú csenáltata,
Jeruzsálemben erőssen rakata,
minden hadi szerszámmal kit megraka.*

- 5 *Nemes mellyeden két szép termés alma,
erdei kecskének mint két szép fia,
ki mindenkor az rózsahegyét lakja,
színét, szépségét az rózsától kapta.*
- 6 *Jó hajnal előtt sötétben elmegyek,
míg éj vagyon, mirrhahegyre sietek
avagy addig temjénvölgyet keresek,
hogy az hében bátorsággal ott legyek.*
- 7 *Oh, lelkem! mely szép vagy mindenestül,
talpig makulátlan, diszes tetétül,
jer el velem az nagy Libánus hegyről,
mindenfelé nézz velem az hegyekről.*
- 8 *Drága húgom, én virágom, szerelmem!
jobb szemedet mihelyt egyszer tekintem,
nyakadbeli arany láncot hogy nézem,
úgy sebheted és hozzádkötöd lelkem.*
- 9 *Ím mely szépek te csecseid, mely szépek,
drága bornál életemben díszesbek,
ruháid szagai becsületesbek,
oly szag vagy olaj nincs, hogy nem kedvesbek.*
- 10 *Gyönyörűséges ajakid és nyelved,
ajakid annyi folyó lépes mézek,
tejjel lábbó és mézzel drága nyelved,
Libánus hegy szaga minden köntösöd.*
- 11 *Nem egyéb vagy, hanem egy szép almás kert,
rakva sok jóval erőssen kerített,
te vagy az kert, kit ura bekerített,
te vagy forrás, kit ura bepecsétlett.*
- 12 *Az te benned való plánták mind drágák,
gyümölcsöd, virágod, füveid ritkák,
kik neveit mi földünkben nem tudták,
kinek hírét népeink sem hallották.*
- 13 *Libánuson való fák benned vannak,
aloé, mirrha, sáfrány fák, fahéjak,
minden szagok, kik patikában vagynak,
vagy kit inkább patikában sem hallnak.*
- 14 *Ez kertben drága s jó az forrás vize,
eleven víz, folyó, csörgő az vize,
minémű víz az Libánus szép vize,
kinek sok részre száll sok forrás vize.”*

SULAMITHA

- 15 *„Pendülj felszél, pendülj délszél, jer ide,
fújj által kertemen, hadd legyen éze,
mint te kertedben, szívem! kérlek, jer be,
gyümölcsimet, virágimat szaggasd le.”*

CAPUT V

SALAMON

- 1 *„Ottan mint enyémbe, kertedbe megyek,
szívem, húgom, mátkám! füvekben szedek,
jó szagú virágokban mind szegdelek,
kertedbeli gyümölcsökben mind veszek.*
- 2 *Rakott kertemben érzem lépes mézet,
mint víg vendég iszom jó bort és tejet,
lakjatok feleim! intlek titeket,
mindenből itt tegyétek kedveteket.”*

SULAMITHA

- 3 *„Édessen aluszom, hagyj szívem ebben,
szavát hallom, ajtón zörget ezenben,
nyisd meg édesem, galambom, szép szívem!
mert nagy essőn jártam, vizes mindenem.*
- 4 *Köntösimből én is már levetkezem,
illy éj üdön tehát mire öltözöm?
lábaimat megmostam, lecsendezem,
mire költesz, hogy én bekeveredjem?*
- 5 *Az szó után szívem likon bényúla,
felugrák, ijedve futék ajtómrá,
ujjomról mint jó myrrha csepeg vala,
zárhoz nyúlék, zár is mind myrrha vala.*
- 6 *Nagy félve neki ajtómat megnyitám,
hát addig elment, sehol sem láthatám,
utána lök, de meg nem találhatám,
nem felele, hogy nevén kiáltozám.*
- 7 *Ím az városőrök rám találának,
lefogának, igen meghopolának,
vérbe, sebbe ugyan megforgatának,
az virrasztók köntösöm is elvonnák.*
- 8 *Kérlek azért jeruzsálemi szépek,
az én szerelmemet ha hol lelitek,
szerelmemnek én szómmal beszéljétek,
hozzá szerelmemben mint halék, veszek.”*

FOEM[INAE]

- 9 *„Úgy kérsz te szép kegyes! úgy kérsz te minket,
mintha mi ismernők te szerelmedet,
kicsoda, mi színű? nevezd meg képét,
mivel halad felül egyéb szépeket?”*

SULAMITHA

- 10 *„Igen fejér, mint a hó az én szerelmem,
de piros, mint cseppentett vér teljesen,
nagy had ura, népe mindenkor készen,
mint egy zászló alatt az tízezren.*
- 11 *Koronás, mint finum arany az feje,
mint az holló, fekete szemöldöke,
homlokra nyúlt gyakor neki üstöke,
kiből tetszik ű nemes természete.*
- 12 *Világos szemei mint az galambnak,
kik mintha tejben feredtek, mosdottak,
azért ugyan teli forráshoz szállnak,
ilyenek szemei én galambomnak.*
- 13 *Ollyan pofája, mint patika szelencék,
vagy drága füvekkel rakott edények,
ajaki mint liliomnak, fejérek,
és drága myrrhába mártott veresek.*
- 14 *De szép gömbölyeg ujjai mind keze,
mint aranyba foglalt hyachint köve,
hasa, mellye drága tele szelence,
kit drága sok zaphirral beszínlette.*
- 15 *Az szárjai annyi márvány oszlopok,
jeles arany fundamentomon állók,
tekinteti ha Libánust látnátok,
magas, mint Libánus hegyén cédrusok.*
- 16 *Belől torka, szája azon méz édes,
mindenestől szerelmem kellemetes,
jó városi szépek! szívem illy kedves,
ha látjátok, ez az, ki nálam kedves.”*

FOEMINAE

- 17 *„Édesem, szép személy! de kérünk, mondd meg,
az kit keressz te, szerelmed hova ment?
veled együtt hogy azt mi keressük meg,
hova ment szerelmed, nekünk is mondd meg.”*

CAPUT VI

SULAMITHA

- 1 *„Szerelmem az ű füves kertjébe ment,
drága szagú szép virágit látni ment,
sok féle virágit szedi, azért ment,
nézve, szagolva vidámítja lelkét.*

- 2 *Testtel, lélekkel én mind övé vagyok,
ki most az virág kertben, azé vagyok,
ű is enyém, mint én sajátja vagyok,
sajátom az, az kinek én szép vagyok.”*

SALAMON

- 3 *„Felettébb vagy többinél szebb, szép mátkám!
szép Tirsá váránál szebb vagy, szép mátkám!
Jeruzsálemnél szerelmesb szép mátkám,
rettenetesb ütköző hadnál mátkám.*
- 4 *Igyenest ne nézz, hajtsd tova szemedet,
szemtől szembe ne nézz szívem engemet,
mert ha rám nézsz, megemeled lelkemet,
nem tűröm meg hozzád keménységemet.*
- 5 *Gileád mezején sok sereg kecske,
hajad úgy áll, mint azoknak az szőre,
fogaid mint feresztett juhok szőre,
kiben meddű nincs, de kettő mind szülve.*
- 6 *Úgy áll orcád kiálló két pofája,
mint fél-fél narancs, de teljes szép alma,
szálas hajad ékesen nyúl azokra,
szál hajak közt ékes az piros orca.*
- 7 *Legszerelmesb nekem de az galambom,
noha hatvan király lyánya ágyasom,
az felett való nyolcvan közágyasom,
alább való számtalan sok szolgálóm.*
- 8 *Ídes anyádnak is egyetlen egyje,
én galambom! többi közt szerelmesb-e?
hallani szép volt, minden azt dicsérte,
az több királyné szebbnek csak ezt lelte.*
- 9 *Néssze! de ki jött által mint szép hajnal?
róla így szólnak, ki szebb fejér holdnál,
villámzóbb s drágább ím a szép napnál,
rettenetesb rendben állott nagy hadnál.”*

SULAMITHA

- 10 *„Onnat felül diós fás kertbe szállék,
vízfolyásnál hogy a zöld fákra néznék,
tudnám, ha szőlőm virági elestek,
ha én narancs almafáim zöldeltek.*
- 11 *Nem tudom miért, hogy illy gyorsan jöttem,
szándékom kívül mely hamar elértem,
sebes kocsi számban ide siettem,
azt sem tudom, ide miért siettem.”*

SALAMON

- 12 *„Édes Sulamitha asszony! de térj meg,
hadd nézzünk tégedet, édesen térj meg,
ha ti Sulamithát jól megnézik,
oly, ha rendben álló sereget néztek.*

CAPUT VII

- 1 *Sólyádban királyi módod, lépésed,
palotámba nevelt szép sietésed,
farcsikodon az te forgó tetemed,
mint drága kapcs, kit bölcs ötvös készített.*
- 2 *Te köldököd jó borral töltött serleg,
drága mű, kiben mindenkor bor pezseg,
hasad szépen megrakott búza asztag,
kinek kerte volna csak rózsza virág.*
- 3 *Ez két emlőd, kivel kebeled rakva,
nállam olyan, mint vad kecske két fia,
mint fejr torony, nyakad oly szép forma,
fejr és egyenes nagy szép állása.*
- 4 *Az két szemed mint halas tók Hesbonon,
Bathrabbim kapunál ez szép határon,
orrod Damascus felé néző torony,
az kit raktak az magas Libánuson.*
- 5 *Kármelhoz hasonló az te szép fejed,
drága bársony kötött hajad és tested,
mely szép vagy szerelmem, mely szép termeted,
szerelemre indító drága kedved.*
- 6 *Ugyan olyan vagy, virág! mint pálmafa,
két emlőd mint annyi boros szőlő fa,
azért mondék: felhágok az pálmára,
mindenfelé elnyúlok ágaira.*
- 7 *Legyen két emlőd jó szőlőfejékké,
orrod szaga jó új narancs ízűvé,
legyen nékem torkod jó venerékké,
ki szívemet inkább tehozzád fűjtse.*
- 8 *Piros, erős borodtúl hadd viduljak,
tehozzád - szeretőd - igazat tartsak,
az mi most szívemben, mindent megmondjak,
tetüled én semmit el se titkoljak.”*

SULAMITHA

- 9 *„Az én szeretőmnek én tulajdona,
mindenkoron vagyok mátkám sajátja,
viszontag ű is túlem függ mindenha,
nem felejttem, ű sem felejt el soha.*

- 10 *Siess hozzám, szívem! jer ki mezőre,
menjünk majorba mulatni kűföldre,
az egy éjen háljunk falun kedvönkre,
holnap bátor menjünk az szőlőhegyre.*
- 11 *Az szőlőt lássuk meg már, ha virágzik,
ha gyakor mint indult, hogyha zöldellik,
az narancsfát lássuk, hogyha virágzik,
ott mi kedved leszen, rajtam nem múlik.*
- 12 *Ki nagy szaga vagyon már az nagy fűnek,
ott mint tavaly, most is új almák lesznek,
kiket neked töttem ott el, lelkemnek,
ott leszen helye minden örömünknek.*

CAPUT VIII

- 1 *Rólad való gondolatban kívánnám,
velem egy volnál, te volnál szép bátyám,
hogy orcádat bátron én apolhatnám,
téged s magad azzal én se gyaláznám.*
- 2 *Anyám házába téged bevinnélek,
te oktatnál, én gyönyörködtetnélek,
drága jó borokkal vendégelnélek,
narancs borral megrészegétnélek.*
- 3 *Te bal kezedet fejem alá vetnéd,
feljül jobbal fejemet megölelnéd,
szeretődöt nyugotnád, meleggetnéd,
kit szemérem mostan lenni nem enged.”*

SALAMON

- 4 *„Asszonyok, ti jeruzsálemi szépek!
úgy legyen meg kívánt jó szerencsétek,
az szerelmet ti fel ne serkentsétek,
míg szereti, alunni engedjétek.*
- 5 *Erdő felől egy személy jó, kicsoda?
ifjú mátkájára magát bocsátta,
az szép virág, az szép ifjat apolja,
erdőből de ím e személy kicsoda?*
- 6 *Nyugonnod szerelmem! én nem hagyálak,
almafa alatt feltaszigálalak,
hol téged anyád szült volt, ott bántálak,
hol születted, én ott háborgatálak.”*

SULAMITHA

- 7 *„Írj szívedbe, pecsételj meg mellyedbe,
engemet pecsételj, nyomj te kezedre,
mert erőssen hozzád szerelmem kötve,
halálnak sincs annál nagyobb ereje.*

- 8 *Kemény az szeretet, kemény mint pokol,
olthatatlan tűz ég az kívánságról,
úgy ég ember azért annak nyilatól,
mint az mi meggyulladt Isten lángjától.*
- 9 *Oly nagy árvíz nincsen, ki azt megoldsa,
szerelem tüzeit folyó víz sem oltja,
ha mindenét is ember érte adja,
az szerelem az mind semminek tartja.*
- 10 *Lelkem! otthon egy kis édes hógunk vár,
noha nincs kebele, de szerencsét vár,
megyjünk neki, ha ki annak jó szót ad,
mint tartsuk meg, mert együld mátkád fogad.”*

SALAMON

- 11 *„Ezüst bástyát rakjunk körül, rajta,
ha látjuk, hogy húgonknak merő nyaka,
ha ki- s benyílik mint egy ház ajtaja,
rekesszük csak cédrus deszka udvarba.”*

SULAMITHA

- 12 *„Ollyan vagyok tehozzád én, mint kűfal,
két csecsem vetődik két szép toronnyal,
kedvedet találok néked azokkal,
nem lehetsz gyanús te hozzám bizonynal.*
- 13 *Látád-é mezejét Baal-Hamonnak,
jó szőlője vala ott Salamonnak,
kit illy olcsón ada az pásztoroknak,
ezer-ezer tallért hogy űk adjanak.*
- 14 *14 Jól művelem, ha megvöttem, szőlőmet,
megadom neked Salamon pénzedet,
e felett pásztoroknak kétszáz tallért,
szüret előtt kik őrzik ért gyümölcsét.”*

SALAMON

- 15 *„Nemes virágkertbe lakozó személy!
az én szómra szép hangosan énekelj,
hadd hallja az, az ki minket nem kedvel,
hadd bánja, hogy csak engemet szeretel.”*

SULAMITHA

- 16 *„Gyorsasággal, szerelmem, innet menj el,
mint erdei kecske, oly sebességgel,
jó egű erdőkön minémmen fut el
szarvas fiú, szép szerelmem! így fuss el.”*

*

- 1 *Vége vagyon itt király énekének,
kit az Írás, ha igazán mond bölcsnek,
nem hiszem, hogy így beszéllett nejének,
az mint színe jelenti ez éneknek.*
- 2 *Az bizony, hogy felesége sok vala,
mert csak fűfű nembeli hétszáz vala,
azok után háromszáz ágyas vala,
de ha arról írta ezt, bolond vala.*
- 3 *Ember - hiszem - magát ki nem kiáltja,
ha mi szégyent tészén, inkább takarja,
noha végre asszony miatt vakula,
de erről vén korába sem ezt írta.*
- 4 *Nem is agg volt, az mikor sokat írta,
kik között ez nyájas éneket hagyta,
kiért ez világra hírét kihadta,
ha ez virágének, de ki csodálta?*
- 5 *Oszton még több éneket is ű írta,
ezer felett ötveneket ű monda,
kik között jelesbnek ezt Írás vallja
azért próféták könyvek közt ezt hadta.*
- 6 *Sok bölcs beszédeket ez felett írta,
vad és szeléd fákról, füvekről szóla,
madarokról, vadakról disputála,
nagy és apró állatról sokat írta.*
- 7 *Sok könyvében de most keveset látunk,
mi üdönkben egyet-kettőt olvasunk,
mert az többiben egyet sem találunk,
ezek voltak jobbak, azt kell mondanunk.*

INTERPRETATIO

- 8 *Egy beszéddel Izraelnek jegyese,
Isten az szent népnek gondviselője,
házasok szerelmében jelentette,
ez énekben híveit mint szerette.*
- 9 *Nám olaszoknak Szent Pál ezent írja,
Jeremiás azelőtt ezent mondta,
de mindenik Mózesstől azt tanulta,
ki Izraelt Isten nejének hitta.*
- 10 *Ez könyűben tiltva az fertelmesség,
bálványimádás itt az fertelmesség,
ki Istent ismeri, az úgy forgódjék,
féltsse magát, vigyázzon, ne vétkezzék.*
- 11 *Gyakran kérje az Isten segítségét,
úgy becsülje, szeresse ű szent nevét,
örüljön, ha megtartja szent törvényét,
akkor higgye minden jó szerencsáját.*

- 12 *Azért az nap heve néha érleli,
mert útet az Isten megkesergeti,
kivel túle azért út el sem veti,
sőt magához szoktatja, édesíti.*
- 13 *Nemes képe az Isten jegyesének,
ki enged jegyese szent törvényének,
Isten is nagyobb jókkal vagyon ennek,
kit pogányok látván, irigylettenek.*
- 14 *Történt néha, hogy az jegyes megesett,
jegyese ellen, kit ű kiszegeszt,
kit nem soká azért ű megkövetett,
mint Mózes után sok versbe vétkezett.*
- 15 *Illyen nemes vala az zsidó nemzet,
kit mindennel Isten megbecsültetett,
mind ez világ szerte megdicsértetett,
kihez ennyi sok jót eddig jelentett.*
- 16 *Sok ország és nemzet, mennyi nyelv vala,
kikre Istennek kevés gondja vala,
de Izraelt tenyerén oltalmazá,
míg az Isten képét az le nem vágá.*
- 17 *Osztón, hogy az, az Jézust megfeszíté,
noha keményen népét ostorozá,
minden országból új népet hívata,
de akkor is az zsidót fővé hagyá.*
- 18 *Példa nekünk Pál apostol, az mondja:
ha sajátját azt Isten így faggatja,
nem kiméli pogányt is, ha elhagyja,
jegyese helyt, ha az bálványt imádja.*
- 19 *Ez az virágének rövid summája,
fű jegyese Istennek és mátkája,
az jámbor Ábrahámnak maradékja,
másod attúl távol az pogány magva.*
- 20 *Sohol oly tiszta hütöt nem láthata,
mint zsidóknál, az ki ezt megfordítá,
vezér nélkül, setét országba bolyga,
mint kívánta, úgy sem magyarázhatta.*
- 21 *Imre herceg emlékezeti napján,
fél-kedvvel írá Erdélyben, Soós-Thordán,
nyolcvannégyben az ezer ötszáz után,
félje Istent minden ez ének után.*

VERSFÖK:

*Ad thalonus Salomona sous agnosko kanentem
karmina Pannonio, digna lepore kani,
kui kvod abest Figuli, non est ea culpa sakratae
Nikoleo linguae nosse negantis opas.*

UTÓSZÓ

ÍRTA
KOMORÓCZY GÉZA

AZ ÉNEKEK ÉNEKE A MAGYAR 16. SZÁZADBAN

Az Énekek énekét a középkor, az európai kultúra az egyházatyák kezéből vette át, s nemcsak az általuk nyújtott latin szöveg, de szövegértelmezésük is rendíthetetlen tekintélyű maradt hosszú évszázadokon át. A zsidó és a keresztény Énekek éneke-felfogás a kései ókor óta párhuzamosan fejlődött, de közősek voltak gyökerei is. A könyvet csak igen későn, az i. sz. 1-2. század fordulóján iktatták a szent iratok, a zsidó vallási szövegolvasás „mérőnád”-jául szolgáló kánon sorába. Az Ószövetség héber szövegét a Javnéban munkálkodó zsidó tudományos testület, tudós iskola véglegesítette. Működésében vezető szerepet játszott Rabbi Aqiba is, a kor legnagyobb zsidó tudós egyénisége. Az ő fennmaradt kijelentései engednek bepillantást abba a vitába, amelynek végeredményeként a javnei „zsinat” ráütötte a kanonikusság fémjelét erre a korábbi forrásokban ismeretlen, a kánon története szempontjából mérvadó helyeken sehol, még az Újszövetségben sem idézett könyvre. Aqiba nagy nyomatékkal jelentette ki, hogy a kánon utolsó, vegyes tartalmú ciklusának minden darabja szent könyv, de közülük mégis az Énekek éneke a legszentebb. Átkot mondott mindazokra, akik szövegét „a bor házában” dúdolgatják (vö. a 2:4. verssel!). Aqiba állásfoglalása kétarcú. Egyfelől kizárólagossá teszi a szöveg vallásos értelmezését, ami természetesen allegóriát jelent; az allegóriában a Völegény Jahvét, a Menyasszony pedig Izráel népét jelenti. A későbbi zsidó szövegértelmezést ez a felfogás szabta meg. Másfelől viszont, már magával az elutasítással is, rögzíti az Énekek éneke eredeti „Sitz im Leben”-jét. Mi sem lehet természetesebb, mint hogy e dalok szőlőskertekben, a bor házában, menyegzőkön, vagy az éneklés egyéb alkalmain, a szövegükben foglalt helyzetekben hangoztak el. Azzal, hogy a szent könyvek kánonjába emelték őket, a nép ajkáról szakították le. De az igazsághoz tartozik az is, hogy a kánon és a vallásos-allegorikus értelmezés mentette meg a szöveget. A profán énekek elvesztek volna a zsidóság korabeli történetének katalizmaiban. A kánon ebben a korban, az ókori zsidóság utolsó, lélegzetnyi rövidségű s még így is csak viszonylagos önállósága idején, a Rómával vívott két - a legvégsőig elszánt s valóban a végsőket jelentő - háború, tehát kb. i. sz. 70 és 130 között a megmentendő és megmenthető hagyományok Noé bárkája volt. Aligha lehetett más, mint vallási vonatkozású művek foglalata. Ahol maguk a művek nem tartalmazták a vallást, ott a megmentés érdekében az értelmezésnek kellett segítenie. Elmondhatjuk, hogy az Énekek énekét a vallási-allegorikus értelmezés oltalmazta, őrizte, mintegy burokként a másnemű szöveg körül.

Meg kell azt is jegyeznünk, hogy az ókori Kelet irodalmi korántsem húztak olyan merev határt profán és vallásos költészet között, mint mi. Az Ószövetség valóban nem egy helyen Isten jegyesének nevezi Izráel népét, noha ez sohasem több, mint alkalmi kép. De pl. a sumerakkád himnuszok Innin és Dumuzi, ill. Istár és Tammuz tiszteletére a világias szellemű szerelmi, sőt erotikus költészet keretében is szolgáltak. Ismerünk egy sumer himnuszt Ninkaszhoz, a sörfőzés istennőjéhez, amely szabályos kocsmai dalba csap át, s indulatmenetének csúcspontján a költő mámoros képzeletében Innin leple, az isteni szajha lenge öltözéke lebben meg.

Mindenesetre Rabbi Aqiba álláspontja - bár a vita szórványosan később is felparázslott - a kései ókorban és a középkorban a zsidó és a keresztény Énekek éneke-felfogás közös gyökere lett; a szöveg a „legszentebb”-nek számított.

Csakhogy a szöveg maga - és sajátos varázsát nyilván ennek is köszönhetette - vitathatatlanul profán szavakkal szól! Szent Jeromos (Hieronymus), akinek 998-ban, Betlehemben készült nemes veretű latin fordítása „népszerű kiadás”-ban, az egyház tekintélyével védett Vulgatában

a középkor számára véglegesítette az Énekek énekét: Jeromos nem szépít semmit a profán szavakon. Fordítása a latin szerelmi líra aszúszőlője, utószüret. Szószertisége az Énekek énekét olykor szinte még nyersebbé teszi, mint amilyen a héber eredeti. Pl. mindjárt a kezdő-sorokban is:

*Osculetur me osculo oris sui!
Quia meliora sunt ubera tua vino*

- írja Jeromos (a kötetünkben szereplő fordítások közül a Döbrentei-kódexé és Heltai Gásparé szó szerint követi őt), holott nyilvánvaló, hogy a héber eredetiben a második sor egy férfihoz fordul, s már pusztán ezért is helyesebb a héber *dódím* szót nem „mellek”, hanem „szerelem” jelentéssel fordítani (mint ezt kötetünkben Károli Gáspár és Bogáti Fazekas [Fazakas] Miklós teszi). Egy másik, még kirívóbb példa a 8:5. vers, ahol a jeromosi latin szöveg így hangzik:

*ibi corrupta est mater tua,
ibi violata est genetrix tua.*

Bár régiességében ma már durvának látszhat, Jeromost mégis a Döbrentei-kódex adja vissza a leghívebben:

*Ott rothada meg te anyád,
ott töreték meg te szüléd.*

Holott a héber szöveg kritikus igéje, a *hibbél*, a foganás, a szülés erőszakos fájdalmát jelöli, még ha ugyanabból a szógyökből ered is, mint a Jeromos által használt jelentések.

Vagyis a középkori Énekek éneke valóban profán szöveg: profán minden szavában. Ezért szent voltát nemcsak Aqibának, de minden későbbi kommentátornak a máskor szokásosnál jóval nagyobb nyomatékka kellett hangsúlyoznia. A kommentár, az értelmezés mintegy az ellensúly volt. Így adódhatott, hogy az Ószövetség legprofánabb könyve vált a középkori vallásosság, a misztikus teológia legszentebb szövegévé. Így adódhatott, hogy a végső szerkesztő adta héber cím, a *Sír hassírím*, amely a héber nyelvből hiányzó fokozás körülírása, s szó szerint annyit jelent, hogy „az énekek éneke”, de értelemszerűen ezt: „a legszebb ének”. M. Luther frappáns német címét idézve Hohes Lied lett, „fenséges ének”, vagy - ahogy a német szóban is otthonos Heltai mondja - „Salamonnak legfelyebb való éneke”.

Úgy sejtjük, hogy az Énekek éneke körül kivirágzott hatalmas teológiai irodalom - a 15. századig mintegy kétszáz kommentárja, parafrázisa készült - abból az eltökéltségből vette kezdő lendületét, amellyel Aqiba és követői a kánonba foglalás után szövegét a profanizálástól óvták.

A keresztény ókor legnagyobb hatású Énekek éneke-kommentárját Órigenész (kb. 185-254) írta. Igaz, maga a monumentális kommentár „bepecsételt kútfő” maradt, ugyanis a 2:15. vers magyarázata utáni részek elvesztek, s az előzőek is csak latin átdolgozásban őrződtek meg. De az első két fejezettel foglalkozó két homíliaja, oktató beszéde a középkori gondolkodás egyik alkotóelemévé vált, idézik, népszerűsítik; gondolatai utat találnak a legelterjedtebb metrikus Biblia-parafrázisba, a 12. századi Petrus Riga „Aurora” vagy „Biblia versificata” című művében, a mindenhol felbukkanó világkrónikák és bibliai históriák egyik fő forrásába is. Órigenész a zsidó allegorikus értelmezést kereszténnyé alakítja át. Ekklesiológista felfogásában az Énekek éneke Krisztus és az Egyház szeretetének költeménye. A szöveget drámai játéknak tartja; e nézete szintén iskolát teremt.

Azok a „summázatok”, amelyeket a 16. század bibliafordításai, közöttük a mi Károlinké is, az Énekek éneke egésze, s külön is mindegyik fejezete elé illesztenek, főbb gondolataiban mind végső soron Órigenész homíliáiból erednek. Ez könnyen érthető, hiszen az ekklesiológista - az Egyházra vonatkozó - felfogás kiválóan alkalmas volt arra, hogy hivatalos egyházi tanná válják, s a nagy bibliafordítások mind egyházi használatra, egyházi igényből keletkeztek.

Bogáti szövegértelmezése ugyan nem Órigenészből, hanem zsidó forrásokból merít, de a formára vonatkozó órigenészi nézetet ő is átveszi. Ennek hatása alatt fordítja a könyvet dialógusokban, ami laza drámai formát eredményez. Az Énekek éneke dramatizálásában tudunkkal egyike a legelsőeknek. A műforma megválasztását minden bizonnyal megkönnyítette számára a 16. században hirtelen fellendülő drámairodalom hatása is. Ha nem is nálunk, ahol a Biblia népszerűsítése a teljes fordítások létrejötte előtt a históriás énekek epikai műfajában folyt, hanem a nyugat-európai, pl. a német irodalomban, mondjuk egy Hans Sachs reprezentatív munkásságában, úgyszólván minden bibliai könyv (de nem az Énekek éneke) megélt drámai feldolgozását is; a magyar irodalom, bár a hitvitázó drámák javítottak a helyzeten, e tekintetben szinkronban volt a nyugat-európaival. Ami az értelmezés tartalmi kérdéseit illeti, Bogáti vallása, az unitárius hit, minden téren erősen közeledett a zsidósághoz, s ez magyarázza, hogy allegóriája (Isten-Izráel) zsidó szellemű.

A középkorban új Énekek éneke-értelmezési irányzatok is születtek. Beda Venerabilis (kb. 673-735) kommentárja még lényegében Órigenészt követi, de Szent Ágoston (Augustinus) és a kései egyházatyák nyomán ő már utat nyit a moralizáló magyarázat felé. Ennek lehetőségeit Clairvaux-i Szent Bernát (Bernardus Clavallensis, 1090-1153) teljesíti ki. „Sermones in Cantica” címen gyűjti össze 86 magyarázó beszédét, amelyeket 1135 után kolostorának szerzetesei előtt tartott az Énekek énekéről. Műve a középkori misztika egyik szikrázó csúcsa. A misztikus értelmezés az Énekek énekében Isten és a feléje törő Lélek költeményét látja; kitűnően alkalmas arra, hogy egyéni buzgalomra serkentse a kolostori individuumot. Bernát misztikája később a személyes vallásosság vezérlő kalauzává vált.

A misztika mellé, amely az Énekek énekében egyik forrásszövegét tiszteli, egykorú párhuzamként állíthatjuk az indiai misztikát, a bhakti mozgalmat, amely Dzsajadéva (12. század) óta a pásztorként testet öltő Krisna isten és a pásztorként Rádhá szerelmének történetében éneklie meg az isten szeretetét.

Heltai, aki a jelek szerint nem megbízásból, hanem önnön indíttatására készíti munkatársaival a Biblia fordítását, „Előjáró beszéd”-ében végső soron Bernáttól származó gondolatokat fogalmaz meg: „Ez énekbe Salamon hálát ad az Úr Istennek az emberekhez való nagy szeretetéről, megjelentvén, mely igen nagy bódogság az, mikor az ember az Úr Istent féli, és az ő Istenségével a Krisztusbeli birodalomnak által össze egyesedik... Ezokáért az Úr Isten az énekbe vőlegénynek mondatik. A hív lélek kedig menyasszonynak. Ezokáért noha sokszor emlékezik az ének a szeretetről: de azért semmi evilági dolgot ezen ne érts. Mert lelki ez a szeretet; lelki az ölelés; lelki az apolás is... Ha meg akarod ezokáért érteni, mely nagy szeretet legyen az Úr Isten közet, és a hív lélek közet, ezt olvasd, e könyvetskét: de tiszta nyelvvel és tiszta szívvel, lélekkel etc.”

A középkori Énekek éneke-értelmezés harmadik nagy irányzata, a mariologista felfogás is a 12-13. században született meg. Ez a könyvben Krisztus és Jegyese, Szűz Mária „amor sanctus”-ának énekét látja. A mariologista értelmezés kimagasló szinten valósul meg a német misztika egyik jeles művében, a Freiburg (i. B.) melletti Szent Trudpert kolostor kéziratáról elnevezett, középfelnémet nyelvű parafrázis-kommentárban (St. Trudperter Hoheslied) és Alexander Neckam (1157-1217) Párizsban, majd Angliában működő tudós később bámulatosan széles körben ható latin prédikációiban. A mariologista értelmezés hívei merítenek a misztika képzeteiből, de a szövegmagyarázat egyéniesítése útján továbbmennek. Fejtegetéseik gyakorta látomásból indulnak ki; közönségük nemcsak ezt fogadta szívesen, hanem az érzelmekre hatás más eszközeit is: a legtöbb traktátusuk apácakolostorok számára készült, s a *soror*-ok szövegelménye a Máriával való misztikus azonosulást volt hivatott táplálni. Vezérmotívumként a 4:7 vers szolgált. Idézzük itt is Jeromost:

*Tota pulchra es, amica mea,
et macula non est in te!*

E sorokat kódexeink sűrűn magyarítják, az Énekek éneke szórványfordításai között ez a legtöbbször szereplő sor. A szórványfordítások más sajátosságai is a mariologista felfogásból nyernek magyarázatot. Azt a verset, amely a héber szövegben annyit jelent, hogy „... mert a szerelem betege vagyok” (2:5.), s Jeromos sem tesz hozzá semmit (quia amore lango): e verset két kódexünk is, köztük a kiváló Sövényházi Márta másolta Érsekújvári-kódex, így adja vissza: „... mert az én jegyesemnek Jézusnak ő szerelmében igen meg kórultam” (azaz: megbetegedtem, a kór szóval); ill. „... mert Krisztus Jézusnak szerelmében gyötrettem”. Mária-himnuszaink vagy a Tihanyi-kódex szép példázata a Mária látásába belevakult barátról misztikus szerelmet akarnak formába önteni, s a földi érzelmeket is megszólaltatják; az Énekek éneke fordításai a földi szerelem elragadtatott szavait választják a misztikus áhítat kifejezésére.

A középkori Énekek éneke-értelmezéseket a szó szoros értelmében összefoglalta egy karthauzi szerzetes, Dionysius (1402-1471), a „doctor ecstaticus”, aki értekezésében a könyv minden egyes versét három paragrafusban magyarázza, ekklesiológista (Egyház), misztikus-ekszztatikus (Lélek) és mariologista (Mária) szellemenben. Rendszerezése lezárta az Énekek éneke kommentárjainak sorát. Még ez a mű sem maradt magyarországi visszhang nélkül. Dionysius rendtársa, az itáliai rendházakban, legtovább Velencében élő, magyarországi származású és hazájával mindvégig kapcsolatot tartó Andreas Pannonius „Expositio super Cantica canticorum Salomonis” című értekezésében, amelyet a Széchényi Könyvtár őriz, nem sokkal Dionysius művének elkészülte (1453-1457) után, 1460-ban fog hozzá, nagy elődjének és idősebb kortársának hatása alatt, hogy maga is hasonló szellemenben egyetemes magyarázatot adjon az Énekek énekéhez.

A kötetünkben szereplő 16. századi magyar Énekek éneke-fordítások, mint láttuk, visszatükröznek minden egyes színárnyalatot, amit a bibliai könyv értelmezésének palettáján a zsidó-keresztény felfogás kikevert. Mégsem csupán a közös gondolatok visszfényei: önálló sugárzásuk van.

Sugárzásukat a költészet elvilágiasodásának megállíthatatlan folyamata táplálja.

Az Énekek éneke világias értelmezése is ókori hagyományokra tekinthet vissza. Nem csupán azokra, akiket Rabbi Aqiba átka fenyegetett; az ő dúdolgatásuk ösztönös. Filastrius, Brescia püspöke (?-397), „Liber de haeresibus” című polemikus művében külön fejezetben emlékezik meg az Énekek éneke „eretnek”, tehát profán értelmezéseiről. Nagy jelentősége volt Theodórosz, a kisázsiai Mopszuesztia püspöke (?-428) fellépésének, aki egy exegétikai levelében szembefordult a már általánosan elfogadott órigenészi nézettel, kétségbe vonta az Énekek éneke szentségét, s nemcsak bármilyen allegorikus értelmét tagadta, de ki akarta zárni magából a kánonból is. „Mindenkinek tudnia kell, hogy a lakodalmi izetlenségek e könyve asztali (mulató) dal, amelyhez hasonlót később Plátón is írt a szerelemről...” - mondta Theodórosz. Ítélezésében ugyan bigottság vezette, de ez sem csökkenti bátor és szókimondó fellépésének érdemét. Minthogy az V. (konstantinápolyi) egyetemes zsinat (552) eretneknek nyilvánította, Theodórosz nem gyakorolhatott komolyabb hatást az Énekek éneke értelmezéseire. De a 16. századi fordulat súlypontja nem is az értelmezéseken van, ezek így vagy úgy, de a hagyományhoz igazodnak. A költészet elvilágiasodása magát a szöveget hódította el.

G. P. Palestrina (1525-1594) csodálatos „Canticum canticorum” motettái jelképezhetik az Énekek éneke reneszánsz sorsfordulatát. Palestrina nemcsak az egyházi zene, a misestílus nagy megújítója volt, de - igaz, Gianetto álnéven - világi műveket, szerelmi madrigálokat is szerzett, s e téren is egyike volt kora legjobbainak. Az Énekek éneke szövegére írt motettáiban misztikus áhítat és világiasan eleven dallamosság olvad egységbe. „Több vidámságot

vittem beléjük, mint a lelki alkotásokban szokásos - írja kommentár jellegű előszavában -, mert felismertem, hogy a téma ezt kívánja meg.” Bírálói szemére is vetették, hogy az énekek „más értelmet keresnek e versekben, mint profétikusát és vallását”. Igazuk volt: mást is.

Az Énekek éneke a 16. században vált a világi líra, a szerelmi költészet archetípusává; visszanyerte eredeti alakját.

Később, korunkban, a kritikai bibliatudomány tételesen is megfogalmazta nézeteit az Énekek énekéről. Ezek lényege, hogy a könyv: gyűjtemény; egymástól eredetileg teljesen független és különböző műfajokba tartozó, szerelmi, lakodalmi és egyéb világi témájú énekek, énektörmelékek szerencsés kézzel összeválogatott antológiája. Ez az álláspont már eleve kizár minden allegorikus értelmezést. De nem véletlen, hogy először költők, a népköltéssel elméletileg is foglalkozó lírikusok, J. G. Herder és J. W. Goethe fogalmazták meg, s a bibliakritika az ő csapásukon haladt tovább. Herder és Goethe a tudatosság szintjére emelték a korábbi költők gyakorlatát.

Bogáti az Énekek éneke 2:5. verséből egy sort így ad vissza:

*... kérlek, támasszatok meg valamivel,
akár az Baranya szőlő vesszőkkel...*

Olyan kifejezéssel él, amely a kor Magyarországon nyilván márkát - híres borfajtát - jelöl; egy évtizeddel korábban Szegedi Lőrinc is „boronya bor”-t említ „Theophania” című, Ádám és Éva életéből vett témájú moralitásában. Bogáti nem az Énekek éneke eredeti világába éli bele magát: inkább alkalmul használja a bibliai szöveget, hogy méltó formában szólalhasson meg lírai költészete.

Őt megelőzően három teljes Énekek éneke-fordításunk készült; mindegyikük valódi fordítás, nem több: még glosszáik, zárójeles vagy szinonimahalmozó értelmező megjegyzéseik is a kor általános fordítói módszerét árulják el.

A Döbrentei-kódex Énekek éneke-szövege kb. a 15-16. század fordulóján készült, s természetesen a Vulgata jeromosi latinját adja vissza. Nyelve, névelőket kerülő tömörsége, választékos, gazdag szókincse már erőpróbája a hazai reneszánsz lírának.

Heltai Gáspár és számos munkatársa a 16. század derekán becsületes, tudós munkát végzett. A Vulgatótól elindulva ők jutottak a legközelebb a kor héber Biblia-szövegéhez, ez az Énekek énekében is észrevehető.

A Döbrentei-kódex és Heltai a könyvet csupán fejezetekre tagolják, ugyanis a Biblia ma használatos versbeosztását R. Estienne (1503-1559) párizsi nyomdász készítette el 1557-ben, azóta származott át a különböző nyelvű kiadásokba, a hébert is beleértve. A versbeosztás magyarul Károlinál jelent meg először.

Károli Gáspár bibliafordítását nehéz summásan megítélnünk. A Vizsolyi Biblia nemcsak a fordítások történetében mérföldkő, de - méltán vagy méltatlanul - archaizáló irodalmi nyelvünk forrása és mércéje is; 16. századi irodalmunknak egyetlen olyan emléke, amelyet - bár csak sokszor átdolgozott, rontott szövege forog közkézen - ma is széles körben olvasnak. Károli, bár prózai szöveggént szedette ki, felismerhetően versnek fordította az Énekek énekét. (Kötetünk ezért verssorokba tördelve közli a Vizsolyi Biblia szövegét.) Ez a versérzék, fordításának szószaporító terjengőssége, nehézkessége, fölöslegesen régieskedő stílusa ellenére is, hatalmas érdem. A különben is sajnálatosan sekélyes, többnyire felekezeti provincializmusban fulladozó Károli-kutatás mindmáig nem tisztázta megnyugtató módon Károli fordításának filológiai alapproblémáit. Károli javára írja például, hogy a héber eredeti alapján, vagy legalábbis annak figyelembevételével dolgozott. Ez, vizsgálataink szerint, legalább az Énekek éneke esetében tévedés. Igaz, Károli szövege sok hebraizmust használ. E sorok írója Károli

Énekek éneke-fordítását nemcsak a héber szöveggel vetette egybe, de azokkal a latin fordításokkal is, amelyeket előszavában maga Károli is forrásaiként jelölt meg. Ennek során kiderült, hogy Károli hebraizmusai egytől egyig latinból, Immanuel Tremellius zsidó származású teológusprofesszor 1532-ben Amszterdamban kiadott, majd még néhányszor megjelent, meglehetősen szolgai latin fordításából származnak, amit mutat az is, hogy ha eltérés van egyfelől a héber szöveg, másfelől Tremellius között, Károli sosem a héberhez csatlakozik. Idegenes megoldásai Tremellius nehézségéből erednek. Az Énekek énekéhez tehát aligha használt héber szöveget.

Sajátos hely illeti meg nemcsak fordításaink között, de egész 16. századi költészetünkben is Bogáti Fazekas [Fazakas] Miklós Énekek éneke-parafrázisát; bibliai fogantatású költészetünk általa jut legmesszebb az elvilágiasodásban. Bogáti jelentős zsidó tudása a drámához csatlakozó bevezető és záró versszakaszokban jól érvényesül. Megjegyzése, amelyet a Bibliának Salamon egyéb műveit említő szavaihoz (Királyok I. könyve 5:12, ahol ezeröt - s nem, mint Bogáti írja, „ezer felett ötvenek” - énekről van szó) fűz, hogy ti. ezek közül a jobbak maradtak fenn, humanista filológus szemléletet árul el, amennyiben az irodalmi művek fennmaradásában a minőséget tekinti döntő tényezőnek. Bogáti Fazekas az Énekek énekét verse utolsó részében többször is a „nyájas ének”, „virágének” jelzővel minősíti; magában a parafrázisban is halmozza a virágénekekre valló fordulatokat, pl.: „kellemetes virágom”; „Óh, szép virág!”; „kelj fel, virág”; „Azért virágom, én szépem! jer ide”; „Ah, virágom!”; „Drága húgom, én virágom, szerelmem!” stb. Zsendülő szöleje, virágzó kertje nemcsak eleven természetélményről, a szépségre fogékony leírásai nemcsak gyakorlott szerelmi költőről vallanak; a költői én a műben magában leráz minden misztikumot, allegorizáló belemagyarozást, és művészi felismerés, bizonyos mértékig tudatosság jelét adja azzal is, hogy énekének műfaját a világi költészet szavával határozza meg. Költeménye virágének, azaz világi szerelmes vers.

Élete végén Balassi Bálint magyarra fordította, s később „Tíz okok” címen hagyatékából nyomtatásban is megjelentették E. Campion (1539-1581) konvertita szerző polemikus művét. Az értekezés egy helyén a szerző S. Castello (1515-1563) szabadgondolkodó világias szellemű Énekek éneke-magyarozatát utasítja vissza. Balassi szavai: „Castalio, a parázna lator, az Salamon titkos értelmű énekét (kit az Római keresztyének úgymint lélek paradicsomát és becsinált mannát, vagy Krisztusban jó ízű gyönyörűséget csudálnak és böcsülnek) semmivel nem becsüllí fellyebb egy virág éneknél, vagy valamely udvarbéli szolgáló leánnyal való beszélgetésnél.” Bár a fordítás nem árulja el, mi volt Balassi saját véleménye, mégis legalább jelképi értéke van annak, hogy a virágénekek legnagyobb költője is leírja az Énekek éneke mellett e műfaj nevét. Amit Balassi a szerelmi költészetében, azt erdélyi kortársa, Bogáti az Énekek éneke ürügyén valósította meg.

*

A gyűjtemény az Európa Könyvkiadó kezdeményezéséből született, s célja, hogy irodalmunk bibliafordítási hagyományait a források vizéből frissítse fel. A szövegeket mai írásmódunkhoz közelítettük.

Az itt szereplő fordítások mindegyike újabb kiadásban is megjelent. E kiadások az alábbiak:

Döbrentei-kódex: Mezey László: Középkori magyar írások (Bp. 1957), közlése csonka, a 8:8-14. versek hiányoznak, ezt a Nyelvemléktár 12. kötete (Bp. 1884) alapján pótoltuk, s ugyaninnen az egész szöveg mintegy 70 kisebb-nagyobb átírási vagy közlési hibáját is kiigazítottuk.

Szórványfordítások: Szerecz Alajos Imre: Kódexeink párhuzamos szentírási töredékei (Bp. 1916), ezt saját gyűjtésünkben is bővítettük.

Heltai Gáspár: Király György: Canticum canticorum az az Bölcs Salamon király által szerzett Énekek éneke... (Monumenta Literarum I. 1., Gyoma, 1921), Király György régi vágású filológusi gondosságát dicséri, hogy átírása mindössze egy komolyabb vétséget tartalmaz (szennyesítsem helyett fényesítsem az V. fejezetben). Az eredeti kiadás alapján itt-ott javítottuk.

Bogáti Fazakas Miklós: Jakab Elek: XVI-ik századi költészetünk néhány ismeretlen emléke (Figyelő, 9, 1880). Szöveggyűjtemény a régi magyar irodalomból. I. rész. Középkor és reneszánsz. 2. kiad. Bp. 1963. 520-530. old.

Károli Gáspár: Vargha Balázs: Károli Gáspár válogatott munkái (Bp. 1958), ezt a Vizsolyi Biblia egyik példányával vetettük össze, és mintegy 90 kisebb-nagyobb átírási vagy közlési hibáját javítottuk.

Bogáti Miklós átköltését ezúttal a szenterzsébeti Bogáti-kódex eredeti szövege alapján közöljük Szabó Géza átírásában. A kézirat szíves átengedéséért ezúton is köszönetet mondunk.

További bibliográfia helyett csupán az alapvető könyveket említjük, amelyek az Énekek éneke utóéletével részletekbe menően foglalkoznak. Ezek: *W. Riedel*: Die Auslegung des Hohenliedes in der jüdischen Gemeinde und der griechischen Kirche (Leipzig, 1898); *P. Vulliaud*: Le Cantique des Cantiques d'après la tradition juive (Paris, 1925); *F. Ohly*: Hohelied-Studien, Grundzüge einer Geschichte der Hoheliedauslegung des Abendlandes bis zum 1200 (Wiesbaden, 1958); *H. Riedlinger*: Die Makellosigkeit der Kirche in den lateinischen Hoheliedkommentaren des Mittelalters (Münster, 1958); *R. Herde*: Das Hohelied in der lateinischen Literatur des Mittelalters bis zum 12. Jahrhundert. (Studi Medievali, 3^a s. 8; Münchener Beiträge zur Mediävistik und Renaissance-Forschung, Bd. 3.) - Andreas Pannonius művének jelentőségét megvilágítja: ifj. *Horváth J.*: Andreas Pannonius Cantica Canticorum kommentárjának forrásai. (Egyetemes Philológiai Közöny 1942, klny. 1-28. old.) - Az Énekek éneke ókori keleti irodalmi hátterével a közelmúltban külön foglalkoztunk, ld. *Komoróczy G.*: Egy óakkád irodalmi szöveg és az Énekek éneke. In: *Scheiber S.* (szerk.): Évkönyv. Kiadja a Magyar Izraeliták Országos Képviselőlete. Bp. 1978. 231-239. A szöveg legutolsó ókori keleti kommentárja *O. Loretz* könyve: Studien zur althebräischen Poesie, I. Das althebräische Liebeslied. Kevelaer - Neukirchen-Vluyn 1971. A szerző személye miatt mindenképpen figyelmet érdemel *R. Graves* könyvecskéje, költői fordítás és kommentár: The Song of Songs. Text and Commentary. London-New York 1973.